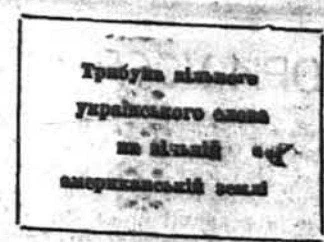
WASHINGTON D C

СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Телефон: HEnderson 4-0807, 4-0237
Тел. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXI. Ч. 182. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 28-го СЕРПНЯ 1953. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, SUGUST 28, 1953. No. 182. XOL. LXI.

РАДФОРД ОБСТОЮЄ ДОТЕПЕРІШНЮ РОЛЮ ЗБРОЙНИХ СИЛ

Вашингтон. — Адмірал Артур В. Радфорд, новий голова Об'єднаних Шефів Штабу, заявив учора на пресовій конференції, що він обстоює вдержання й на майбутнє дотеперішньої ролі поодиноких частин збройних сил в стратегічній обороні З'єдинених Держав. Це стосується також до головної відповідальности авіяції за стратегічне бомбардування воєнних об'єктів, розташованих глибоко на ворожій території. Адм. Радфорд висловив цю думку на своїй першій пресовій конференції після перебрання ним головства Об'єднаних Шефів Штабу, відповідаючи на конкретний запит у зв'язку зі спостереженням його попередника, ген. Омара Бредлі, в статті, надрукованій в журналі „Ди Сатердей Івнінг Пост". Ген. Бредлі висловив думку про необхідність деяких переставлень в ролі поодиноких частин збройних сил у зв'язку з технічним розвитком, при чому він мав на думці признання більшої ролі фльоті в стратегічному бомбардуванні ворожої території, беручи під увагу недавнє повідомлення про можливість висилки літаків із атомовими бомбами з авіоматки, на яку вони знову зможуть повернути, виконавши свою місію. Адмірал Радфорд твердить, що командування фльоти передбачало таку можливість уже від багатьох років, але він вважає, що теперішня співпраця між фльотою й авіяцією є „досить елястична", щоб забезпечити їхню гармонійну співпрацю теж в стратегічному бомбардуванні. Визначення відповідної ролі для поодиноких частин збройних сил у стратегічній обороні було актуальне вже від деякого часу і переходило різні стадії. Ця справа важлива не тільки в самому визначенні тієї ролі, але й у відповідному розподілі бюджету. Відомо, що Луіс Е. Джансон, який був секретарем оборони в уряді президента Трумана після Форестала, наказав був припинити будову великих авіоматок, яку опісля знову відновлено. Адмірал Радфорд тепер заявив, що визначення стратегічної ролі поодиноких частин збройних сил буде базуватися не на економічних міркуваннях, а на стратегічних потребах і можливостях. Відповідаючи на дальші запити, адм. Радфорд заявив, що командування американських збройних сил вже раніше передбачало можливість розвитку водневої зброї в Совєтському Союзі і до такої можливости достосовувало своє стартегічне плянування.

Державні податки від продажу

Вашингтон. — Департамент скарбу виготовив коло 40 проєктів нових податків, які мали б заступити близько восьми більйонів втрат, що їх державна скарбниця матиме після автоматичного вигаснення податків від надмірних прибутків (1 січня 1954) та податку від корпорацій (1 квітня 1954). Між цими новими проєктами податків на першому місці стоїть федеральний податок від продажу. Уряд знає, що проєкт цього податку не знайде великої прихильности в Конґресі, але наказав усім своїм аґенціям дуже ощадно господарювати, щоб не треба було скликати надзвичайної сесії Конґресу восени для підвищення висоти державної заборгованости, висота якої сягає $275,000,000,000. З цієї суми ще не вичерпані $2,500,000,000, і ними уряд гадає обходитися аж до скликання нормальної сесії Конґресу, що має відбутися 6 січня 1954 року. Але уряд рахується з тією можливістю, що можуть виникнути нові наглі потреби видатків, на такі справи, як допомога Кореї, Іранові, французькому Індо-Китаєві, і тоді уряд був би змушений скликати надзвичайну осінню сесію Конґресу, щоб піднести висоту державної заборгованости. Коли урядові вдасться не скликати надзвичайної сесії Конґресу, то департамент скарбу і Бюджетове Бюро зможуть похвалитися ощадністю перед Конґресом у січні, і на цій основі швидше дістати його згоду на ухвалення нових податків, які покрили б втрати від тих податків, що автоматично вигаснуть в першій половині найближчого року.

Комісія проти обниження ввозових тариф

Вашинґтон. — Крайова Комісія Промислу Сільського Господарства і Праці, яка об'єднує коло 4,500,000 робітників, гостро виступила проти бувшого амбасадора ЗДА в Англії Луї В. Даґлеса, якому президент Айзенгавер поручив студіювати справу ввозових митних тариф до ЗДА. Даґлес рекомендував президентові знизити ввозові тарифи до ЗДА, обґрунтовуючи це тим, що інакше вільний світ заломиться під господарським оглядом. Комісія заявляє, що Даґлес своїм звітом президентові виказав „або свою неоправдану іґноранцію, або зрадив довір'я президента, який очікував від нього звіту, що не мав би жадного упередження". Комісія заявляється проти обниження теперішніх ввозових мит.

КОМУНІСТИ ПОГРОЖУЮТЬ БОЙКОТОМ КОРЕЙСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Об'єднані Нації, Н. Й.—Совєтський представник в Об'єднаних Націях недвозначно погрожував, що коли Об'єднані Нації не приймуть його пропозиції щодо складу політичної конференції для справи миру в Кореї, то комуністичні держави взагалі ту конференцію збойкотують. Вишинський двічі відкинув внесок, узгіднений між 16-ма членами ОН, що брали участь в бойовій акції проти північно-корейських і китайських комуністів, а саме, щоб політична конференція складалася з усіх них із запрошенням туди Південної Кореї та Совєтів, „якщо забажає собі цього друга сторона". Під цією другою стороною розуміється Північну Корею і червоний Китай. Внесок отих 16-и членів ОН спирався точно на формулі договору про перемир'я в Кореї, де було сказано, що в політичній конференції мають взяти участь „обидві сторони, що вели війну". Ця догода між 16-ма альянтами не включала тільки Індії, щодо якої держави ОН залишилися поділені, маючи розбіжності в поглядах на потребу і можливість її участи в політичній конференції. З свого боку Вишинський запропонував сперщу 11-ти членну конференцію, потім доповнив її ще чотирма, викидаючи із запропонованих ним держав Швецію, зате вписуючи туди Мехіко, Чехословаччину і ще дві арабські держави (разом між тими 15 членами, запропонованими Вишинським, були б 6 арабських держав). Вишинський мотивував свій внесок тим, що в такій політичній конференції найбільш зацікавлені азійські держави, сусіди Кореї. На те американський представник Кебот Лaдж іронічно зауважив, що йому невідомо, щоб географічне положення Чехословаччини, Польщі й Мехіко робило ці держави сусідами Кореї і що навіть Індія, Індонезія, Бурма, Сирія і Єгипет — це теж не дуже близькі сусіди Кореї. Зате, казав Ладж, Японія, націоналістичний Китай, Філіппіни й Сіям безумовно ближчі сусіди Кореї, але Вишинський виключив їх із свого списка. Вишинський обурився у своїй репліці, що він, мовляв, теж знає географію, але не пояснив, чому Польща і Чехословаччина мають брати участь в конференції над долею Кореї. Він тільки закинув З'єдиненим Державам, що вони підходять до справи механічно і що в тій справі повинні радити також „невтральні". Становище Вишинського ще гостріше підтримали комуністичні уряди Північної Кореї і Китаю, які устами своїх закордонних міністрів склали відповідні заяви. І так пейпінґське радіо проголосило заяву червоно-китайського міністра закордонних справ про те, що внесок Вишинського становить „базу, на якій центральний народний уряд (Китаю) міг би взяти участь в політичній конференції." Іншими словами, коли б ОН не прийняли тієї „бази", то комуністи не візьмуть участи в конференції. Кебот Ладж склав на це заяву, що комуністична сторона не має права диктувати Об'єднаним Націям, як другій стороні, що брала участь у воєнних діях у Кореї, — кого вони мають делеґувати від себе, так само, як Об'єднані Нації не накидають цього комуністам. Цей драматичний спір за склад політичної конференції вирішиться в голосуванні.

ДОЛЛЕС ПРОПОНУЄ ПЕРЕВІРКУ ЧАРТЕРУ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

Бостон. — Державний секретар Джан Фостер Доллес, виступаючи на зібранні Американського Товариства Адвокатів, рекомендував правникам обережність у пропозиціях відносно доповнень в Конституції З'єдинених Держав, але піддержував думку про необхідність драстичної перевірки „абсолютного" чартеру Об'єднаних Націй. Доллес вважає, що рямки американської Конституції створюють кожну можливість і дають силу зустріти кожну міжнародну загрозу, натомість чартер Об'єднаних Націй, ухвалений на конференції в Сан Франсіско 1945 року, ще не брав під увагу атомову бомбу, яка мала бути скинена кілька місяців пізніше на Гірошіму, і тому він вважає, що той чартер був „абсолютний, ще заки увійшов в силу". Натяк Доллеса на доповнення до Конституції відносився до піддержуваної Палатою Адвокатів пропозиції доповнити Конституцію в тому напрямку, щоб обмежити права президента країни відносно укладання міжнародних договорів. Ця справа є й на теперішньому порядку нарад Адвокатської Палати, і в цій справі республіканський сенатор Джан Брікер з Огайо вніс в Сенаті відповідну резолюцію. З другого боку, Генеральна Асамблея Об'єднаних Націй має, як одну з точок своїх нарад в 1955 році, справу скликання загальної конференції для перевірки теперішнього чартеру. Доллес не сказав виразно, що саме в чартері Об'єднаних Націй він проонував би змінити, але з дотеперішнього його становища і взагалі з американського відношення до того чартеру можна припускати, що він мав на думці головно скасування великодержавного права спротиву (вета), яке досі було найбільшою перешкодою в праці тієї міжнародної організації. Крім того, Доллеси твердив, що коли б Об'єднані Нації на своїй конституційній конференції в Сан Франсіско були здавали собі спраsу з існування атомової зброї, то їхні постанови в чартері „відносно роззброєння і реґуляції зброєнь були б далеко більше рішучі й реалістичні". Дальшим недомаганням чартеру вважає Доллес те, що Рузвелт, Черчил і Сталін плянували його радше як мирне продовження їхнього воєнного „тріюмвірату", признавши великодержавам постійне місце в Раді Безпеки і давши їм право вета, зловживання яким з совєтського боку паралізує тепер працю Об'єднаних Націй.

Айзенгавер починає свій дійсний відпочинок

Денвер, Коло.. — Президент Айзенгавер, хоч нібито був на відпочинку в Денвері, але працював кожного дня, маючи при собі ввесь свій штаб дорадників і помічників. Тепер він виїжджає на один тиждень на дійсний відпочинок. Президент їде на фарму, що лежить високо в горах (8,700 стіп) і де температура сягає до 28 степенів. Там президент не матиме жадних відвідувачів, крім Роберта Котлера, асистента директора державної безпеки. Айзенгавер поїде на цю фарму з своїм приятелем Акселем Нілсеном. На фармі є кухня, в якій варитимуть для президента харчі, якщо він не захоче варити їжі надворі при ватрі. Після відпочинку, президент повернеться ще на тиждень до Денверу, а пізніше виїде до Вашинґтону.

Мільйон автомобілевих робітників дістає автоматичну підвишку платні

Вашинґтон. — В наслідок підвищення цін на харчі, мільйон автомобілевих робітників дістають автоматично одноцентову підвишку платні за кожну годину праці. Ці робітники уклали угоду з працедавцями, що їхні платні автоматично підвищуються, або зменшуються, коли Статистичне Бюро Праці виказує підвищення або обниження коштів прожитку. Це вже п'ятий місяць, коли ціни на харчі підносяться. Уряд президента Айзенгавера вірить, що тенденція до підвищення цін на харчі не означає нової інфляції. Від лютого цього року показчик цін на харчі піднісся на 1.1 супроти попередніх місяців.

Паніка серед полонених, що відмовились вертатися до червоних

Мунсан, Корея. — Серед полонених, що відмовились вертатися до комуністів, виникли панічні настрої у зв'язку з підготовою до перевезення їх на невтральну територію під охорону Індії. Таких полонених є 2,500 північних корейців і 14,500 китайців, що ще залишились в таборах після того, як на приказ Сингмана Рі випущено на волю 27,000 полонених не-комуністів. Цих полонених, згідно з договором про перемир'я три місяці комуністи будуть переконувати повернутися „на родіну", після чого вони ждатимуть ще чотири місяці на вирішення їхньої долі політичною конференцією. Щойно тоді вони були б звільнені. Різні поголоски, що індійці видадуть їх комуністам і т. п., хвилюють цих полонених і вони заявляють, що будуть ставити спротив, коли схочуть перевезти їх кудись із Кореї. Вони домагаються, щоб їх випустили на волю в Південній Кореї, або перевезли на Формозу. Альянтські старшини стараються їх заспокоїти, запевняючи, що їм не грозить жадна небезпека примусової репатріяції, однак вони настільки схвильовані, що не виключені випадки самогубства між ними та бунти. Націоналістично-китайські літаки з Формози скинули на табори цих полонених 37 тонн різних дарунків та листів, підтримуючи їх на дусі.

Продовжуються розмови про допомогу ЗДА для Ірану

Тегеран. — Новий іранський прем'єр ген. Загеді й американський амбасадор Гендерсон перевели розмову про „наглу справу між обома державами". Розмова тривала годину з чвертю. Нема сумніву, що цією наглою справою є конечність допомоги Іранові, щоб він мав з чого заплатити військовикам та державним урядовцям і оплатити найпильніші закордонні рахунки, себто, щоб охоронити Іран від повного фінансового банкротства, до якого привів країну Моссадек своєю 28-місячною політикою. Після наради Гендерсон від'їхав до своєї амбасади писати негайний звіт до Вашинґтону, а іранський прем'єр поїхав звітувати шахові. Свого часу ЗДА пропонували Моссадекові 16-мільйонову позичку. Ці гроші міг би през. Айзенгавер видати з т. зв. фонду негайних потреб, але трудність полягає в тому, що за іранською конституцією кожну закордонну позичку мусить затвердити парлямент, якого ще немає. — Тим часом новий іранський уряд продовжує антикомуністичні репресії. Заарештовано дальших 34 чільних комуністів. Уряд проголосив грошові нагороди за інформації, що допомогли б арештувати небезпечних комуністів або знайти тайні комуністичні склади зброї. — Шах підвищив ґенерала Загеді до найвищого військового ступеня за заслуги перед державою.

Теслярі ведуть переговори про поворот до АФЛ

Два тижні після залишення Американської Федерації Праці, 822,000-чна Спілка Теслярів почала переговори про поворот до АФЛ. В переговорах беруть участь голови АФЛ Джордж Міні та бувший голова Спілки Теслярів Вільям Л. Гочісон. Є вигляди, що теслярі повернуться до АФЛ, бо немає важливої причини, чому вони не могли б бути членами АФЛ. Залишення АФЛ теперішнім головою Спілки Теслярів, сином Вільяма, Морісом Гочісоном пояснюють тим, що він зробив це з тактичних причин, бажаючи щось виторгувати від АФЛ. Коли ж АФЛ не погодилась на його домагання, він здійснив свою погрозу і залишив АФЛ. Поворот теслярів до АФЛ має бути оформлений перед річною конвенцією АФЛ, яка відбудеться 21 вересня в Ст. Луїсі.

Президент Перу за єдність усієї Америки

Ріо де Жанейро. — Президент Перу, Мануель Одріа прибув до столиці Бразилії, побувавши перед тим в індустріяльних центрах цієї країни. З нагоди прибуття до столиці, М. Одріа висловився дуже прихильно про потребу створення все-американської єдности. Отож він, тим самим, не поділив поглядів крайніх патріотів Південної Америки, які висовують плян об'єднання трьох великих країн Латинської Америки: Арґентини, Бразилії і Чіле.

Виступ „Голосу Америки" проти Совєтів

Ню Йорк. — У своїй радіопередачі з середи цього тижня, „Голос Америки" гостро виступив проти Совєтів, закидуючи Москві низку злочинних потягнень, зокрема використовування воєннополонених для осягнення своїх політичних задумів. Затримуючи у себе мільйони полонених, Москва, таким чином, шантажує країни, звідки походять полонені, щоб добиватися все більшої уступливости цих країн. Обраховано, що Росія затримує у себе більше, як 3,000,000 полонених, серед яких більшість — це німці з другої світової війни. Окрім того Росія боїться, що мільйони полонених, повернувшись на батьківщину, виявлять страхітливі умовини таборів примусової праці.

Ефф Бі Ай виявляє зріст шахрайств

Вашинґтон.—Директор Федерального Бюра Інвестиґацій, Е. Гувер заявив, що за останній час виявлено зріст ошуканств, спрямованих на шкоду країни. Аґенти ФБІ діяли за останніх 12 місяців (перед 30 червня цього року) у 1,620 випадках. Особливо численні ошуканства у грошових справах, що їх зріст можна окреслити на 50 відсотків. Несумлінні урядовці діяли в ощадностевих і позичкових установах, при чому часто використовувано привілеї ветеранів, щоб добитися пільг для неветеранів. Занотовано багато випадків покривджень індіян, коли викуповувано їхні мастки за неправно низькі ціни. Досі виявлені шахрайства спричинили урядові великі матеріяльні втрати, тож винних у цих шахрайствах притягнено до відповідальности.

Законні заклади на кінських перегонах

Саратоґа Спрінґс, Н. Й. — Говард Е. Букер, виступаючи від групи підприємців на Спільній Законодавчій Комісії для студій над кінськими перегонами, заявив, що він плянує узаконнити заклади на кінських перегонах. Коли б це сталося, то зиск із цих закладів приніс би коло дол. 3,797,318 річно, а після заплачення податків давав би коло мільйона чистого зиску. Голова цієї комісії, республіканський сенатор Артур Г. Вікс, не розповівши подробиць про ці переслухання, заявив, що вони будуть продовжуватися. Але МекІнтайер, що був присутній на переслуханні, заявив, що плянується установити 139 урядовців для цих закладів у цілому стейті, з того 81 в самому Ню Йорку.

Є надія, що вернуться американці, засуджені на в'язницю в полоні

Токіо. — Деякі американські воєнні полонені, що їх комуністи засудили на роки в'язниці за „провину проти перед підписанням договору про перемир'я, незабаром вернуться на волю, — заявили зв'язкові альянтські старшини. Деякі поворотці заявили, що бачили кількох таких засудженців, яких комуністи перевезли уже з глибини краю до кордону, де йде виміна полонених. Таку тактику комуністів пояснюється їхнім острахом за долю понад двохсот чільних комуністів, що, перебуваючи в альянтському полоні, викликали серед полонених бунти і тепер перебувають під окремою альянтською охороною.

В ході дальшої виміни комуністи вислали ще 400 альянтських полонених, з того 150 американців і 250 південних корейців. Досі вернулися з полону загалом 2,182 американці на всіх 3,313, що їх обіцяли звернути комуністи. З свого боку альянти звернули вже 48,424 північних корейців і китайців на всіх 70,000 полонених, що заявили про своє бажання вернутися до комуністів. Якщо виміна полонених піде далі тою самою швидкою ходою, то вона закінчиться у перших днях вересня.

Франція називає нелеґальною акцію арабів в ОН

Об'єднані Нації. — Франція назвала акцію 15-ти арабських країн, що внесли в Раді Безпеки скаргу проти її дій в Марокко, нелеґальною і безглуздою. Рада Безпеки, створена з 11 членів, вислухала представників Лібанону й Пакістану, що репрезентували всіх 15 арабських держав, при чому ці делеґати підкреслювали, що Об'єднаним Націям не вільно легковажити мусульманський світ. Вони зазначали, що події в Марокко є небезпекою для світового миру, які погрожують добрим взаєминам між ісламом і християнізмом. Вони закидали ОН, що їх скаргу у такій поважній справі хочуть злегковажити формалістичними арґументами. Все ж скарга арабів не має виглядів на успіх після того, як ЗДА зайняли до неї неґативне становище, бо арабський внесок не дістане потрібних йому 7 голосів більшости. Одночасно французький уряд радить над низкою важливих реформ, що їх хоче переводити в Марокко, частинно для вадоволення вимог націоналістів.

В АМЕРИЦІ

● **У Ню Йорку** засурмили поліційні сирени повітряної тривоги, коли, під час праці, електрик помилково начавив сиґнал тривоги. Кілька поліційних станиць Мангетену були поставлені у стан поготівля.

● **Крайовий Фонд боротьби** з дитячим паралічом закликав батьків допомогти в боротьбі проти цієї небезпечної недуги. Необхідно пильнувати, щоб діти не зустрічались з незнайомими дітьми, щоб діти були завжди чисті, щоб вони не перетомлювались тощо. При найменших підозрілих признаках, як лихоманка, біль шлунка, біль в спині, — треба негайно звертатись до лікаря.

● **У Пітсбурґу** закінчився процес п'ятьох комуністів, що їх обвинувачено в намаганні доконати насильний державний переворот. Кожного з обвинувачених засуджено на п'ять років в'язниці. Засуджені подадуть відклик до вищих судових інстанцій.

● **Частина з 350** „мокрохребетників", — себто нелеґальних заробітчаних іміґрантів з Мехіко, — отримало різного роду кари в одному з судів Тексасу. Просякання заробітчан з Мехіко продовжується хоч прикордонна сторожа значно посилена.

● **Сенатор Г. Гомфрі**, демократ з Міннесоти, виступив з проєктом вишколити спеціялістів, які б працювали в ділянці червоної небезпеки і могли б відрізнити дійсних аґентів Кремлю від їхніх несвідомих жертв. Г. Гомфрі минулого року очолював підкомісію, яка розглядала діяльність комуністів у профспілках.

● **Секретарка з Сомервіл** в Масс., 25-річна Мілдред Мек Доналд застрелила 14-літню сестру свого бувшого нареченого, розрізала її горло, влила туди оливи та підпалила, щоб вона згоріла. Вбивниця втекла до Ню Йорку, де її пізнав поліцист, знаючи її світлину з часописів і маючи наказ її арештувати. Вона призналася до вбивства, яке доконала з помсти на її бувшім нареченім.

ТРЕБА НАПЕРЕД ЗАМОВЛЯТИ МІСЦЯ В СОЮЗІВЦІ НА „ЛЕЙБОР ДЕЙ"

Управління Союзівки, вакаційно-відпочинкової оселі Українського Народнього Союзу біля Кергонксону, повідомляє, що багато гостей і припадкових дотеперішніх відвідувачів в тій оселі заповідали свій приїзд теж під кінець тижня, на який припадає День Праці, себто від 4 до 7 вересня. У зв'язку із сподіваною більшою кількістю гостей, управління Союзівки прохає всіх тих, які бажали б мати на той час кімнати, чи запевнити собі нічліг в Союзівці, щоб вони замовили собі їх наперед, повідомляючи карточкою на адресу: Ukrainian Nat'l Ass'n Estate, Kerhonkson, N. Y., — або телефонуючи: Kerhonkson, N. Y. 5641. При цій нагоді повідомляється, що впродовж вільних від праці трьох днів в тому часі і у зв'язку із сподіваним приїздом більшої кількости людей, в Союзівці приготовляється низку культурно-мистецьких та товарисько-розвагових імпрез, щоб вможливити нашим громадянам якнайкраще проведення цього формального закінчення літнього сезону в країні. В самій Союзівці вакаційно-відпочинковий сезон продовжуватиметься і в місяці вересні, щоб дати можливість відпочинку й вакацій для тих багатьох громадян, що досі своїх вакацій ще не відбули, або мають їх знову.

Трагічний вислід експедиції американських альпіністів

З Карачі, Пакістану, наспіла вістка про трагічний вислід експедиції 9-ти американців, що вибрались на здобуття найвищої недослідженої досі гори Годвин Австен в Кашмірі, в гірському пасмі Гімаляїв. Ця гора має висоту 28,250 стіп. Члени експедиції, сполучені линвами, злетіли з величезного скелястого шпилю. Згинув 24-літній нюйоркський геолог Артур Джілкі з Колумбійського університету, два члени експедиції важко поранені, а один врятувався, зачепившись линвою за виступ скелі, що вдержав його тіло. Доля інших невідома.

● **Державний департамент** повідомляє, що воєнні кораблі ЗДА помилково стріляли до голяндського літака на Карaібському морі.

В СВІТІ

● **Совєтські шахісти**, за підписом голови Всесоюзного Т-ва Шахістів Віноґрадова, запросили американських шахістів приїхати до Москви на шаховий турнір. Телеграма адресована до американського шахіста Решевського. Голова американської організації шахістів відворотно подякував і заповів ширшу відповідь на пізніше, але подав до часописів інформацію, що американці були в Москві в 1946-ому році і бажали би бачити російських шахістів в ЗДА в наступному році.

● **Син короля Ібн Савда** з південної Арабії, наступник престолу Савд, став головним командувачем військ свого королівства. Він має вже 48 років.

● **У країні Ніясса**, поміж Родезією і Мосамбіком в Африці, вибухли поважні заворушення. Тамошнє населення складається з 1/2 мільйона негрів, 3,000 азіятів і 2,000 білих (англійців). Заворушення мають характер протианглійський.

● **Ще 82 німецькі** воєнні злочинці перебувають у в'язниці у Верлі, на англ. зоні Німеччини. Англійці випустили на волю знову 9 воєнних злочинців, засуджених на високі кари в'язниці після другої світової війни.

● **В Англії** є 272,700 безробітних. В цьому місяці це число менше на 25.000 у порівнянні з минулим місяцем.

● **Індія і Пакістан** погодились на конференції їхніх прем'єрів перевести всенародний плебісцит в справі Кашміру, що його 4 мільйони мешканців повинні висловитися, до котрої із двох країн вони хочуть належати. Плебісцит має відбутися напровесні 1954 р..

● **Конференція европейських** федералістів в Гільверзум у Голландії зазнала поважної невдачі тому, що делеґата західньої Німеччини, державного секретаря Отто Венца, голляндська прикордонна сторожа не захотіла впустити, бо він привіз також свою доньку, яка не мала всіх формальних паперів.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник — Ukrainian Daily

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ГРОМАДЯНСЬКІ ПРАВА

Громадянські права та їх оборона становлять основну частину Американської Конституції і базованого на ній американського законодавства. І хоч ця справа є актуальна від самого початку створення Республіки, проте в ній все ще є багато дечого такого, що можна б назвати „світлами й тінями" американської системи. Громадянські права, Civil Rights, — як їх тут називають — це теж основна проблема співжиття людської спільноти в рямках певної системи; ці права вимагають постійної інтерпретації в часто змінюваних обставинах і відповідного розвитку, що йшов би впарі з загальним розвитком життя спільноти. Тому не диво, що власне громадянські права, їх поширення чи обмеження у відповідних обставинах, та їх оборона належать до „найбільших калібрів" у кожночасних американських виборах і ніколи не сходять з порядку нарад Конгресу.

На тему громадянських прав та їх оборони розвинулась в останньому часі цікава дискусія, що кидає відповідне світло на цю преважну справу. З початком цього місяця відбулись в Сіятлі наради губернаторів стейтів і територій і на тих нарадах деякі губернатори, зокрема пенсилвенійський губернатор Файн, вірджінський губернатор Баттел та до деякої міри й нюйоркський губернатор Дюї виступили з гострою критикою Федерального Бюра Інвестигацій за його інтервенцію та прослідкування порушень громадянських прав у поодиноких стейтах. Деякі губернатори нарікали, що коли Еф Бі Ай продовжуватиме свої слідства за порушення громадянських прав в стейтових карних та інших закладах і взагалі схоче прослідити кожну скаргу на порушення громадянських прав, тоді стейти будуть „залиті" агентами Бюра і справа громадянських справ не тільки не впорядкується, але ще більше схаотизується.

„Ню Йорк Таймс" надрукував в цій справі довшу статтю В. Г. Лоренса і тепер на неї відповів в листі до редакції цієї газети директор Еф Бі Ай Едгар Гувер. В своїй відповіді він насамперед стверджує нікудишність нарікань губернаторів на Еф Бі Ай, бо ця агенція не встановляє законів, а тільки їх виконує. Коли мова про прослідкування порушень громадянських прав в поодиноких стейтах і поодиноких випадках, то претенсії до Еф Бі Ай за це ще більш не на місці, бо воно в таких випадках не поступає самочинно, а тільки виконує виразні інструкції Департаменту справедливости.

Гувер заспокоює губернаторів, щоб не боялись „заливу" їхніх стейтів агентами Еф Бі Ай, бо воно прослідкує далеко не всі зажалення про порушення громадянських прав, а тільки такі випадки, що мають відповідну основу.

При цій нагоді директор Еф Бі Ай вказує й на ті позитивні моменти, що їх приніс нагляд Департаменту справедливости й перевірка агентами Еф Бі Ай випадків порушення громадянських прав. Наприклад, впродовж останніх 13 років, почінаючи від 1940-го року, в Америці було 36 випадків самосуду (лінчів), тоді як впродовж 13 років перед 1940 роком їх було 157. У зменшенні тих випадків допомогла без сумніву й акція Еф Бі Ай, бо сьогодні кожний охотник до самосуду, знаючи, що в цю справу вмішається Еф Бі Ай, два рази подумає, аж поки на нього рішиться. Директор Еф Бі Ай заявляє, що право на оборону своїх громадянських прав має кожна людина, навіть найбільший злочинець, бо „йому теж прислуговує таке поводження з ним, яке належиться людській істоті", і що ніхто „в нашій конституційній республіці не має права самочинно карати інших".

Ця дискусія й ці твердження заслуговують на окрему увагу багатьох наших людей з европейським минулим, зокрема тих, що знають з власного гіркого досвіду практику брунатного і червоного фашизмів. Там поліція й поліційні агенти були панами життя й смерти кожної одиниці, для них не існувало жадне ані громадянське, ані людське право у відношенні не то до злочинців, але навіть до найбільш чесних людей. Тут, в Америці, поліція й агенти існують на те, щоб стояти на сторожі тих прав, щоб їх боронити й захищати навіть у відношенні до злочинця, який може бути покараний тільки судом і на підставі існуючих законів країни.

В Америці вже прийнялося прислів'я, що „воля — це діло кожного". Сьогодні ми переживаємо час, коли комуністичні найманці використовують незрівняні американські вольності на те, щоб їх знищити. Тому теж і до збереження та закріплення наших вольностей повинні спричинитися ми всі відповідно до своїх можливостей, завжди пам'ятаючи про те, що воля — це справді діло кожного.

І. Лютенський

ДОЛЯ УСПЕНСЬКОЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ЦЕРКВИ

(До 25 річчя останнього храмового свята)

Сьогодні, 28 серпня, велике християнське свято — Успіння Пресвятої Богородиці. Наш народ споконвіку шанує це свято, так само як і свято Різдва Богородиці (21 вересня) і свято Покрови (14 жовтня). У народі ці свята відомі під назвою першої, другої і третьої Пречистої. Ці свята ввійшли в народні приказки: „Перша Пречиста жита засіває, а друга поливає" та ін. В Україні є багато церков Успенських і Покровських. Серед них були видатні пам'ятки великої історичної і мистецької ваги: Успенська церква в Києво - Печерській Лаврі, збудована в XI столітті і перебудована в XVIII ст. і Успенська церква у Києві на Подолі, збудована в XII ст. та інші. До них же належить і Запорозька Успенська церква у містечку Лютенці на Полтавщині, будована в кінці XVII ст.

Безбожницький большевизм, не жаліючи найвизначніших пам'яток української старовини, знищив і зруйнував багато церков.

Славновісну Успенську церкву на Подолі большевики знищили ще в 30-их роках, Успенську церкву в Києво-Печерській Лаврі висадили в повітря 1941 року. Того ж року зруйновано і Запорізьку Успенську церкву в Лютенці.

Згідно з переказом, який ще в 20-их роках знала кожна людина в Лютенці, Успенську Запорізьку церкву збудовано за часів Руїни. Був тоді дуже тяжкий рік, лютенське населення гинуло з голоду. Тоді козацький полковник Борохович закликав голодних лютенчан будувати церкву. Для всього населення у великих казанах варили галушки. Церкву збудовано і людей врятовано від голодової смерти. Вдячне населення щорічно на храмове свято берегло від прадавньої старовини такий звичай: на церковному подвір'ї у величезних казанах варили для всіх, хто приходив на храм, галушки й борщ. Коли ходили з хресними навколо церкви, то носили також величезний портрет полковника Бороховича, фундатора церкви. Цей звичай додержався аж до 1929 року. Церква в Лютенці була збудована в стилі українського барокко. Дзвіниця стояла окремо. Зовнішній вигляд церкви і її внутрішнє багатство, зокрема чудовий іконостас, — викликали захоплення і подив у кожного, хто бачив цей чудовий твір великого мистецтва. У притворі висів портрет козацького полковника Бороховича. Стіни були в чотири аршини завдовшки, отже під час небезпеки ця церква могла служити фортецею і захистом від ворога.

Довго змагалася християнська традиція з антихристиянським большевизмом. І народна українська традиція перемогла всі заходи антирелігійників, скеровані на знищення в народі віри. Так було в 20-их роках.

Але в 30-их роках безбожницький большевизм, побачивши марність і безуспішність антирелігійної пропаганди, вдався до випробуваних засобів лютого насильства і терору. Цвіт українського селянства і інтелігенції був вигнаний за межі батьківщини і частково фізично винищений. Церкви закрито і перетворено на „хлібозсипища". У селян забирали хліб і ховали його під замком у церковних будівлях, а потім вивозили до Москви.

І коли настав страшний голод 1933 року, то половина лютенчан вимерла. Нізвідки було чекати рятівника, який би варив галушки для голодних, як то було понад двісті років тому, коли будували церкву. В огні і бурі останніх років зруйновано і величну козацьку церкву в Лютенці — свідка славного минулого.

І от сьогодні, в день свята Успення Пресвятої Богородиці, в день урочистого храмового свята в Лютенці, згадується мені сонячний день 28 серпня 1928 року, коли в переповненій запорізькій церкві правилася урочиста Служба Божа, коли носили навколо церкви портрет козацького полковника, уквітчаний вишитим рушником, коли тисячі людей збиралися на трапезу коло казанів із борщем та галушками, коли навколо трояндами цвіли вишиті сорочки хлопців і дівчат, коли червоним маком цвіли плахти та майоріли барвисті стрічки, коли веселий гомін лунав навколо, коли серця були сповнені радістю великого свята.

Минуло 25 років... Українські святині лежать у руїнах.... Народ поневіряється в неволі. Але прийде час, коли зникне неправда і неволя на всіх просторах Української Землі і коли впаде безбожницький большевизм! Тоді урочисті дзвони наших відбудованих церков скликатимуть людей на велике радісне храмове свято в день Успення Пресвятої Богородиці!

„МИ ПРОПОНУВАЛИ..."

На крайових зборах ветеранів в Кензас Сіті виступив з знаменною промовою бувший президент Г. Труман, торкнувшись відношення ЗДА до Росії. Промова ця має особливе значення, оскільки в ній висловив свої думки той, хто під час свого урядування таке відношення до акції Кремлю, яке перейшло в історію під назвою політики „стримування". Як відомо, цю політику тяжко обстрілювано під час недавньої виборчої кампанії, яка завершилася приходом до влади республіканців з їхніми гаслами „динамічної політики, себто з гаслами не тільки стримування, але й поборювання імперіялістичного походу Москви, що в'яжеться з політикою „визволення" уярмлених народів

У які форми виллється „динамічна" політика, — тяжко передбачати. Не виключене, що й вона залишиться тільки умовним терміном певного напрямку політики Вашингтона, напрямку, що значно відрізнятиме від первісних задумів нового уряду.

Та й сама тактика „стримування" далі ще і має свої вияви у найрізніших висловах визначних діячів різних таборів, зокрема в ствердженні бувшого президента про спасенність у минулому цієї політики, коли Труман виразно заявив, що попередньому урядові вдалося перешкодити росіянам підкорити увесь світ.

Бувший президент пригадав багато невдач, які спіткали Захід у його відношеннях до Москви. „Ми пропонували роззброєння. Ми пропонували контролю атомової енергії в міжнародних розмірах", — заявив Труман, ствердивши, що росіяни нівечили „кожне наше зусилля". Таким чином створилась небезпека збою Росії, що перевищує небезпеку, яку свого часу несли з собою Гітлер і Муссоліні.

Якым чином перешкодити цьому, бувший президент не сказав, підкресливши лише потребу виявити силу і взяти на себе відповідальність за долю світу.

Політика стримування, безперечно, в'язалася й з стримуванням силою, — інакше не було б Кореї, яка припинила похід Москви на малесенькому закутку землі.

Проте, ця політика не потрапила припинити походу російського імперіялізму в інших кутках світу.

Оглядаючись на пройдений шлях, керівникам політики стримування доводиться стверджувати, що було багато випадків, коли Кремль обдурював провідників Заходу. Захід постійно щось пропонував Кремлеві, „але росіяни гальмували кожне наше зусилля". Дійсно — співвідношення ЗДА і Москви під час недавньої доби стримування — це сама смуга непорозумінь і обдурювання Заходу.

Безперервна смуга непорозумінь у відношеннях Заходу до СССР продовжується. І в цих непорозуміннях Москва, можна б сказати не винна. За кількадесятків років свого відірваного від решти світу існування, Росія дала безліч можливостей виявити її дійсне обличчя і нагоду розуміти її вчинки та її мову. За ці кількадесятків років Росія значно поширила свої володіння, уярмила вільні до того часу народи, винищує їх і одночасно говорить про добровільне „воз'єднання". Росія озброїлась, поставила увесь промисел для війни, повикрадала найновіші винаходи від своїх „союзників", повивозила союзних фахівців до себе і одночасно голосить на увесь світ про своє бажання миру й сповіщає, що вона перша се сама „борець за мир". Вона кинула в нужду свої мешканців і всюди голосить про „добробут трудящим". Побудувала концентраційні табори і сповіщає про „радісну творчість". Збиває безнастанно літаки інших держав і галасує про порушення її території.

Роками тягнеться ця сама історія. Совєтські літаки нападають на американський літак, часто зовсім неозброєний, що знаходиться звичайно на невтральному обширі, і збивають його. Коли американці протестують, з Москви приходить завжди та сама відповідь, — літак порушив їхню територію й почав перший стріляти на совєтські літаки. Іншої відповіді не було і бути не може, проте кожний раз повторюються ті самі звернення Заходу і ті самі відповіді Москви.

Літаки — це лише один з прикладів. У значно важливіших справах зустрічається це саме нещасливе „пропонування", бажання щось вияснити, віра в те, що Кремль говорить нормальною людською мовою й переконання, що йому можна щось „запропонувати" і що він також може пропонувати.

Тут різниця психічно - світоглядова між світом нормальним і світом, який лише тоді щось зрозуміє, коли йому запропонувати .... атомову бомбу.

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ УССР

У найновіших совєтських офіційних довідниках подається, що СССР „це багатонаціональна союзна держава, що складається з 16 добровільно об'єднаних рівноправних суверенних союзних совєтських соціялістичних республік". Після повалення національної влади і до часу формального створення 30 грудня 1922 року СССР — Україна пережила своєрідний період „незалежности". В цей період Україна виступала на міжнародній арені як „самостійна" держава нарівні з Російською Соціялістичною Федеративною Совєтською Республікою. В цей період комуністична Росія проголосила визнання суверенности і незалежности кУкраїни.

28 грудня 1920 р. в Москві між урядами РСФСР і УССР укладено договір про взаємовідносини між цими державами. В цьому договорі зазначено: „Уряд РСФСР з одного боку й уряд УССР з другого боку, виходячи з проголошеного великою пролетарською революцією права народів на самовизначення, визнаючи незалежність і суверенність кожної з договірних сторін і враховуючи необхідність об'єднати сили для оборони, а також в інтересі господарчої розбудови, вирішили укласти цей союзний робітничо - селянський договір..." Суть цього договору не в тому, що його Москва нав'язала Україні силою, його значення актуальне сьогодні в формулюванні взаємовідносин між двома народами.

РСФСР і УССР, як „рівноправні партнери", в цей період уклали ряд міжнародних договорів з европейськими державами. Зміст цих договорів сформульовано так (обидві держави, російсько - українські війська, уряд України і уряд Росії і так далі), що Україна в них виступала як самостійна держава. Також і відомий Ризький договір з Польщею (18 березня 1921 р.) УССР підписала нібито на рівних правах з РСФСР. У договорі зазначено: „Обидві договірні сторони, згідно з принципом самовизначення народів, визнають незалежність України і Білорусі..." В жовтні 1922 року на сесії Центрального Виконавчого Комітету внесено пропозицію: „Депутати Київської, Харківської і Донецької губерній доручили поставити перед сесією Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету і урядом питання про взаємовідносини між Українською Республікою і РСФСР та між всіма совєтськими республіками... Ми існуємо як незалежна республіка на договірних відносинах з Російською совєтською республікою, одначе ці договірні відносини не повністю і з недостатньою ясністю викладені і зафіксовані в усіх питаннях".

До цього періоду юридичної „незалежности" підсовєтської України перших років комуністичного режиму Москва повернулась, коли по закінченні другої світової війни посилився незалежницький рух. Щоб цей рух спаралізувати, на 10-ій сесії Верховного Совєта СССР в січні 1944 року ухвалено повернути Україні права, які вона мала в перші роки комуністичного режиму і яких „добровільно" зреклася, передавши їх урядові РСФСР. У Москві з серії публікацій на цю тему 1947 р. появилася книжка С. Якубовської „Об'єднаний рух за створення СССР". Авторка різними фактами доводить, що Україна є суверенною і незалежною, і що Москва не лише пошановує, але й підтримує цю незалежність. Авторка наводить такий епізод: „14 листопада 1917 р. опубліковано розпорядження тов. Сталіна, який був тоді наркомом у справах національностей, про передачу українському народові реліквій, відібраних у нього ще в епоху Катерини II. В розпорядженні тов. Сталіна говорилось: „Революційний уряд Республіки Російської повертає Україні її національні реліквії, несправедливо відібрані в нього жорстокою рукою Катерини II". Святковий акт передачі реліквій представникам совєтів України означав у той же час, що совєтський уряд РСФСР визнає їх, а не Раду законним урядом. Декретом Совнаркому (РСФСР) з 17 грудня 1917 року офіційно була визнана державна незалежність України.

Інший совєтський агітатор, кандидат юридичних наук Н. Фарберов у лекції про суверенітет союзних республік СССР, прочитаній 28 листопада 1945 року в Москві говорив: „Вихід союзних республік на міжнародну арену дістав уже своє міжнародне значення в факті запрошення УССР і БССР на конференцію Об'єднаних Націй в Сан Франціско з функціями членів - засновників міжнародної організації ОН. Делегації УССР і БССР брали активну участь в опрацюванні статуту цієї організації, а президії Верховних Рад УССР і БССР ратифікували його".

Пригадуємо ці історичні факти не лише з огляду на їх актуальність в зв'язку з пропозицією конгресмена Смита налагодити дипломатичні відносини між ЗДА і Україною та Білоруссю. Ці факти — добра наука, особливо в наші дні. Вони вказують на те, що Москва укладає договори з іншими народами не для взаємної співпраці, а як засіб для їх поневолення. Згадана вище С. Якубовська в своїй книжці писала: „Вороги совєтської влади (серед російського населення) використовували факт визнання нею державної незалежности України, Фінляндії й інших республік для того, щоб обвинувачувати совєтську владу в спробах розчленувати Росію". Що зовсім іншу мету мали московські комуністи, то на це авторка наводить таку цитату з Сталіна (том 4, ст. 226): „Противники партії большевиків, складали вину за розпад (Росії) звичайно на ... совєтську владу. Але не тяжко зрозуміти, що совєтська влада не могла та й не хотіла протидіяти неминучому процесові тимчасового розпаду. Совєтська влада розуміла, що примусова єдність Росії, підтримувана імперіялістичними багнетами, мусіла була неминуче розвалитись з падінням російського імперіялізму: не зраджуючи своєї природи совєтська влада не могла підтримувати єдности методами російського імперіялізму".

Коли ці старі методи російського імперіялізму вже не були ефективними, то, як пояснює С. Якубовська, комуністи проголосили „самостійність", щоб пізніше, зібравшись з силами, різними підступними засобами її знову відібрати. (Л Л).

ЛІТАЮЧІ ДИСКИ

Час до часу появляються в часописах вістки про появу літаючих дисків (тарілок) та всякі здогади про їх походження. У німецькім природничім місячнику „Космос", в числі за серпень ц. р. є стаття про цю проблему на основі наукових дослідів К. Бенедикса зі Стокгольму.

Літаючі диски — це кулясті блискавки, які є рідким явищем у природі і тому мало хто може їх бачити. Ця блискавка постає в атмосфері під час бурі при наявності водної пари. У сліді (хвості) звичайної блискавки при температурі 3500 — 5000 ст. Ц. водень і кисень у водній парі розділюються і з цього водне-кисного тіла творяться малі кульки, які можуть сполучатися у кілька великих кулястих блискавок. При спокійному повітрі ця газова маса має вигляд кулі, яка, кружляючи у струменях повітря, сплющується і набуває вигляду еліпсоїди. Якщо ця мішанина газів охолодиться нижче від 3500 ст., тоді куляста блискавка вибухає. Досліди виказали, що куляста блискавка летить так, як ракета: при обниженні температури в одному місці на поверхні кулі відбувається місцева хемічна реакція, яка вив'язує механічну силу для всієї газової маси, і куля робить стрибок у напрямі, протилежному від місця охолодження.

Куляста блискавка не запалює відразу предметів, з якими стикається, бо газова маса, хоч всередині дуже гаряча, має мале випромінювання, і на її поверхні, під впливом охолоджування, скроплюється водна пара. Та коли якийсь предмет опиниться всередині кулі, тоді він відразу спалюється. Доказом цього може бути така подія: Ранком 2-го липня 1952 року в Ст. Петерсбургу, на Флориді, знайдено в кімнаті пані М. Різер тільки її одну ногу з пантофлем. Решта тіла була зовсім звуглілa. В кімнаті не виявлено ніяких слідів горіння, значить, вогонь мав дуже обмежене поле діяння. Вночі була буря і крізь відчинене вікно влетіла куляста блискавка, яка охопила тіло сплячої пані Різер, за винятком одної ноги, яка була, мабуть, звернена вбік і тому не дісталася всередину блискавки. Подібні нещасливі події занотовано в рр. 1889 і 1904. Це своєрідне діяння кулястої блискавки, знане ще перед появою літаючих дисків, згоджується з дослідами над ними.

2-го січня 1948 року у напрямі летовища Гудмен-Філд наближалася літаюча куля, яку добре бачили з землі. З літака, що літав над цією місцевістю, бачили кулю на висоті 3500 м, як металеву кулю з проміром коло 150 м., з якої вистрілювало полум'я. Літак почав наближатися до неї, але вона, хоча

(Закінчення на стор. 5)

Никон Немирон

ЛЕМКІВЩИНА В ЖИТТІ УКРАЇНИ

(2)

Але забутою Лемківщиною зацікавився загал західньоукраїнського громадянства щойно завдяки нарисам письменника Юліяна Бескида-Тарновича з священичої сім'ї з Мшаної к. Дуклі в Коросянщині. Саме перед 25 роками в 1927 р. появилися його перші нариси про лемків у „Бескиді", відтак від 1920 року у львівській „Неділі". Щоб протидіяти чужим аґентам серед лемків Методієві Трохановському і Сергієві Дуркотові, Юліян Тарнович спонукав відомого видавця „Української Преси" у Львові Івана Тиктора видавати двічі на місяць часопис „Наш Лемко" в 1934 році для національного освідомлення лемків. Редактором „Нашого Лемка" був упродовж його видавання в 1934 - 39 Тарнович. „Наш Лемко" протидіяв „Лемкові", видаваному в Новому Санчі учителем з Криниці Трохановським, що діставав гроші на це від новосандецького старости Мацея Лаха, керівника польської польонізаторської політики на Лемківщині. Щоб легше лемків спольщити, Лах вирішив відокремити спершу лемків від українців і з його доручення Трохановський склав „Лемківський буквар" і видавав лемківським говором „Лемка". Польський уряд подбав у Римі, що в 1934 році відокремлено лемківські деканати від перемиського єпископа й створено окрему „Греко - католицьку Апостольську Адміністратуру" для лемків у Сяноці нібито то, щоб протидіяти пропаґанді православія серед лемків.

Проте, таки сам польський уряд попирав ширення православія на Лемківщині, тому що воно було вигідніше для спольщення населення: залежний від польського уряду варшавський православний митрополит Діонисій, росіянин з походження, завів польську мову як урядову в православній церкві. Польською мовою почали виголошувати свої проповіді православні священики на Лемківщині і тому православні лемки хотіли назад повернути до католицької віри, але старости заборонили їм, не приймаючи їхнього зголошення до відома. Серед такого безпуття лемків почав брат жінки Трохановського Сергій Дуркот брошурою „Лемківщина — Сибір" пропаґувати переселення лемків на Сибір. Про акцію свого шурина Трохановського на польській службі висловився Дуркот: „скачи, враже, як пан каже", очевидно скакав і Дуркот так, як велів йому Кремль.

Серед такої варшавської і кремлівської аґентури цілющою водою для лемків були публікації Юліяна Бескида-Тарновича, що, крім редаґування „Нашого Лемка", видав 17 книжок різних авторів бібліотеки „Лемківщини". Сам Тарнович написав: „Ілюстровану історію Лемківщини" (Львів 1936), „Історичні пам'ятки в Західніх Карпатах і поазбучний список усіх місцевостей на Лемківщині" (Л. 1937), „Верхами Лемківського Бескиду" (Л. 1938), „За срібнолентим Сяном" (Л. 1938), „Провідник по Лемківщині", „Лови на Лемківському Бескиді" (Л. 1938), „Сандецька Земля й княжі городища в ряшівсько - стрижівській полосі" (Л. 1938) „Мова століть — Лемківщина в народніх переказах" (Л. 1939), „Українці в Керестурі й над Тисою - Нідешгаза" (Л. 1939), „Джерело сили нації" (Жовква 1939), „Межі Лемківщини й Бойківщини" (Л. 1939), „Княжі оселі в Сяніччині" (Л. 1939), „Джерела й причинки до історії Лемківщини" (Л. 1939), „Три княжі шляхи", „Церкви й каплиці на Лемківщині", „Живці й купілеві місцевості Лемківщини", „Матеріяльна культура Лемківщини", „Економічний розвиток Лемківщини", „З кігтів сатани" (Краків 1940), „Рвуться кайдани" (К. 1940), „20 років неволі" (Лемківщина під польською кормигою, К. 1940), „Батьківська слава" (підручник історії для середніх шкіл, К. 1941), „Княже місто Сянік" (К. 1941), „До джерел Вислока" (К. 1941), „Чому плугатарі не їдуть" (К. 1941), „За родиме право" (повість з часів визвольних змагань, К. 1942), „На бездоріжжях" (оповідання, Прага 1942), „Пісня Бескиду" (драма з часів збійництва, П. 1942), „Долиною Дунайця" (П. 1942), „Сипкова поляна" (повість К. 1942), „В ремісника — золота рука" (повість), „На далеких мандрах" (новелі), „У невідоме" (Відень 1944), „Праця — основа життя" (В. 1944), „З досвідом і з олівцем" (В. 1944), „Господарське питання Заходу" (В. 1944) „Міри без прізвищ" (з останньої війни, Реґенсбурґ 1946), „Хочу бути здоровий" (навчання для середніх шкіл, Р. 1947), „Теофанова дочка" (оповідання), „Люди вулиці" (Ню Йорк 1948). Понад 800 оповідань Тарновича різної тематики розкинені по всій українській пресі в Европі й Америці; його велика трилогія „Лемківщина" пропала під час воєнної заверюхи.

Після короткого побуту в ЗДА Тарнович осів у Торонті в Канаді, де, працюючи в тамошній українській пресі, головно при редаґуванні тижневика „Український Робітник", не забув і про свою батьківщину — Лемківщину, випускаючи що місяця 8-сторінковий український національний часопис „Лемківщина — Закерзоння" з матеріялами про героїзм і мартирологію лемків у 1944-47 рр., щоб українське громадянство не забуло цієї зрошеної лемківською кров'ю і зруйнованої з наказу Москви — Варшави української землі. Лемки або впали як оборонці і мученики на своїй рідній землі, або насильно були вивезені й розсіяні по Казахстані, на узбіччях Уралу, в сніжних пустелях Сибіру, на польському прибалтійському Помор'ї й на Шлезьку. Саме, щоб українці у вільному світі пам'ятали про цих своїх бездольних братів лемків, видає Тарнович „Лемківщину", яка продовжує й виконує освідомлюючу роботу серед американських і канадійських лемків, яку виконував перед останньою війною „Лемківський Дзвін" у Ню Йорку, редаґований д-ром Михайлом Дудрою, уродженцем Стемфорду у стейті Конетикат з лемківської родини, що походить із Гладишева горлицького повіту, який став тепер надзвичайним професором економії в Лойола-Університеті в Лос Анджелес в Каліфорнії.

Хоч сьогодні український Бескид спалений вогнем, сьогодні там — пустир, лемків звідтам вивезено, а шлях за ними позначився згарищами і кров'ю, все таки завдяки 25-літній письменницькій, журналістичній і публіцистично - науковій праці Юліяна Бескида-Тарновича українці у вільному світі не забудуть української національно - державної приналежности Лемківщини. Прийде час, що лемки повернуть до своєї батьківщини й твори нашого ювілята, якому бажаємо успіхів у продовжуванні своєї праці, стануть дороговказом для відбудови Лемківщини.

(Кінець)

Література Мистецтво Розвага

I. Світ

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР В АЗІЇ

Не легко дати нарис про український театр на широких просторах Сибіру та Далекого Сходу, бо не сотки, а тисячі вистав та імпрез було там переведено. Були серед них високомистецькі й були, безперечно, дуже слабі. Але завжди українці радо їх відвідували, щоб почути рідну пісню, побачити щось, що нагадує далеку та любу Батьківщину.

Часопис „Свобода" з 2 січня 1895 р., писав, що на Сибіру працює український театр. У Владивостоці в 1899 р. була влаштована вистава — „Назар Стодоля". В Пам'ятній Книзі УНСоюзу записано: „Не скувати душі живої і слова живого! Воно прокидається й оживає навіть там на Сибіру й там будує гніздо для другої Зеленої України".

Перша українська театральна трупа була невелика — Перовського й прибула на Схід у 1897 р. За нею приїхала велика трупа Костя Мирославського, у складі якої були Котляревська, Борисенко та менші артистичні сили, як Костенко, Зозуля, Морозенко, Каганець та ін. Трупа Мирославського так високо піднесла славу українського театру, що її згадували десятки років. Окремі її артисти створили пізніше театральні гуртки, що розкинулися сіткою українських театрів по всіх значніших скупченнях українців.

Трупа Мирославського грала на всьому просторі Далекого Сходу, почінаючи від Чіти та по всій Манджурії, аж до Порт Артуру, Харбіну, Владивостоку по Амурщині.

Часопис „Харбинский Вестник" 5 жовтня 1903 р. пише: „У скорому часі прибуває до Харбіну трупа Мирославського, яка виставить кілька спектаклів. Артист Мирославський — піонер української драми на Далекому Сході й в Сибіру, куди він вперше привіз український театр в 1896 р. Він відомий, як визначний артист і автор кількох українських п'єс".

Антрепренером українського театру в Харбіні став грузин Хаіндрава, власник театру „Буф". Як він згадував 33 роки пізніше, вистави цієї трупи були надзвичайно успішні. Театр ніколи не міг вмістити всіх, хто приходив за квитками. Театр влаштував кілька вистав, як „Ніч під Івана Купала", „Мазепа" — Мирославського, „Нещасне кохання", „Вій" та ін.

Харбінський часопис, високо оцінюючи досягнення українського театру, з жалем зазначає, що російський театр в кінці 1903 р. зазнав тяжких втрат, бо публіка не хотіла бувати на його виставах. „Тільки український театр збирав повні залі глядачів, і це треба віднести на рахунок великої любови українського загалу до свого мистецтва". Треба сказати, що більшість европейського населення в той час у Харбіні як і вздовж східньо-китайської залізниці, були українці.

Прізвища Морозенка, Каганця, Слоновської зустрічаємо на протязі довгих років на Далекому Сході, як режисерів, власників театрів або керівників театральних гуртків.

У Владивостоці в кінці минулого століття душею українського театру був старшина фльоти Поль, який зорганізував з моряків та їхніх дружин гурток, що довший час виставляв різні п'єси. Він же мав власну книгозбірню, з якої випозичав українські книжки, що на Далекому Сході були тоді ще рідким явищем.

Після революції 1905 року культурне життя пожвавлюється і театральні гуртки постають у всіх значніших скупченнях українців не тільки на Зеленій Україні, але й в Манджурії. Гурток з міста Ляоян, біля Мукдену, переноситься під час московсько-японської війни до Харбіну і стає тут основою Українського Клюбу.

У Владивостоці під проводом Б. Воблого постає студентський гурток, що улаштовує театральні вистави. Пізніше, на чолі з Морозенком, він виростає на театр студентської громади. Після від'їзду Морозенка, до громади приєднався молодий Ю. Мова, що якраз тоді приїхав до Приморщини. Від 1909 року громада улаштовує не тільки вистави, але й започатковує Шевченківські свята. Можна сказати, що від цього часу почалася й активна громадська та нелеґальна політична праця.

На Амурщині від 1910 р. ставляться українські п'єси досить реґулярно місцевими силами, а також мандрівними трупами, що приїжджають сюди з України.

В 1912 р. до Чіти та Харбіну приїздить трупа Кармелюка-Каменського, яка від 1906 до 1908 р. виступала на Кавказі та в Туркестані. З Чіти ця трупа переїхала до Благовіщенська, а в 1913 р. грала в Хабаровську, Микольську, Владивостоці, Харбіні, Нерчинську, звідки подалася на Сибір аж до самого Челябінська, де її в 1914 р. заскочила війна. В репертуарі цієї трупи були: „Вій", „Наталка Полтавка", „Циганка Аза", „Запорожець за Дунаєм", „Майська ніч", „Хмари" та інші.

З усіх керівників українського театру Кармелюк-Каменський найдовше працював на Далекому Сході — аж до самої смерти у 1932 р. в Харбіні. Народився він на Волині, в Козятині, а в його пашпорті московська поліція приписала йому до прізвища Кармелюк театральне псевдо Каменський. Він почав грати в Києві у молодих роках. Його другою жінкою була відома артистка Наталка Зірка, козачка з Кубанщини.

Трупа Кармелюка-Каменського була першою, що з'явилася на японській сцені в 1916 р. Уперше виступила вона в Кобе у складі 48 осіб. З великим успіхом відбула турне в Токіо, Йокогамі, Камакарі та ін. Далі трупа опинилася в Шангаї, де виступала в театрах на французькій концесії та на Вест-сайді, і повернулася до Владивостоку. В 1917-18 р. вона ще давала вистави, але вже не була постійним театральним підприємством.

В роках 1924-26 ця трупа робить спробу виїхати до

(Закінчення на стор. 4)

Артисти Кармелюка-Каменського в Японії в 1915 р.

Стильові прямування української еміґраційної літератури

Українська література на еміґрації не знає жадного нормування не тільки з погляду змісту, а й з погляду стилю. Письменникові вільно вибирати свої теми і свою ідеологію, він має повну волю і в виборі свого стилю.

Тут нема якогось загальнообов'язкового „соціялістичного реалізму", що вимагає, щоб усі коти бути сірі, і то не тільки вночі, а й вдень.

Правда, в совєтській літературі під назвою соціялістичного реалізму теж ховаються не зовсім однакові речі. Бо, примірoм, Малишкові переспіви фолкльору мають не надто багато спільного з карбованим клясичним віршем Миколи Бажана, експерименти Тичини над використанням у вірші штампів радянської газетної мови — з тим поєднанням старої поетичної мови з інтонаціями розмовної мови, що характеризує поезію Максима Рильського, як і ліричність прози Яновського не подібна до протокольної нудноватости творів Петра Панча. Та інакше воно й бути не може, бо найлютіший режим не може зовсім зліквідувати індивідуальних особливостей і зробити всіх письменників однаковими.

Одначе, в совєтських умовинах усі ці індивідуальні особливості — наче якась контрабанда. Письменник проявляє їх, але наче соромиться їх, про них він не говорить, вони не виростають у певні школи, течії, прямування, вони лишаються чисто індивідуальною манерою. Мало того: раз-у-раз самі письменники стараються зробити їх менше помітними, змішуючи різні стилі й напрями.

Примірoм, Рильський починає для цього писати в дусі народної пісні, що йому зовсім не властиво. Яновський старається приглушити якомога свій ліризм і пропихає в свої писання так звану реалістичну протокольність, яка не лізе йому, як сухар у горлянку.

Уся система спрямована на нівеляцію, на те, щоб не вироблялося творчих шкіл і груп, щоб усе текло єдиним потоком совєтської літератури. Зовсім так, як в анекдоті про старого городовика, який вимагав, щоб публіка більше як по одному не скупчувалася. Бо совєтська система визнає або офіційні, для всіх обов'язкові угруповання, якими є спілки письменників, або окремих людей, але боїться всяких справді добровільних угрупувань, хоч би вони й зовсім не мали політичного характеру.

Від еміґраційних письменників ніхто не вимагає жадного реалізму, але ніхто не вимагає й якоїсь протилежности до нього. Тому стилі у літературі еміґрації існують в далеко більшому виборі і в далеко чистішій формі. Тяжко було б уявити собі, примірoм, у якогось повноцінного письменника на еміґрації таке протиприродне поєднання манер Михайла Коцюбинського і Льва Толстого, яке характеризує твори Олеся Гончара і яке проходить непоміченим під прапором того загальнообов'язкового соціялістичного реалізму.

Є серед письменників еміґрації група експериментаторів — річ, що давно перевелася в совєтській дійсності. Експеримент може вдатися або не вдатися, але без експерименту ані мистецтво, ані наука не можуть розвиватися.

Важливіше місце в літературі еміґрації має експресіоністичний стиль. Його майстрами можна назвати Василя Барку, а передусім Тодося Осьмачку.

Головне для експресіоніста — не дати точний, протокольно-статистичний опис життя, а з найбільшою силою висловити своє враження і заразити ним читача. Тому експресіоністи не описують усього підряд, а вибирають найяскравіше і для цього яскравого шукають власних, незвичайних своєю силою образів.

Совєтська критика проголосила експресіонізм ознакою занепаду, але це — нісенітниця, бо найбільшим учителем Осьмачки в його експресіонізмі є Микола Гоголь, бо що ж як не експресіонізм є його описи Дніпра, якого, мовляв, жаден птах не перелетить, або його гіперболізовано-суб'єктивні образи поміщиків з „Мертвих душ", або його історія пригод носа, що був козельським радником. Так само багато експресіоністичних рис є і в Шевченка.

Близькі до експресіоністів романтики, що теж шукають яскравого, незвичайного, сильного, здатного вразити читача, тільки меншою мірою суб'єктивні в цих шуканнях. Особливо в поезії української еміґрації романтизм репрезентований яскраво й повнокровно. Тут слід відзначити насамперед Олексу Стефановича, Івана Багряного, Святослава Гординського. Стефанович більш інтимний, зоглиблений у себе, Багряний і Гординський не цураються і політичної поезії, але їх єднає те, що вони показують насамперед не деталі побуту й життя, а прагнуть збагнути суть явищ і всіту взагалі.

(„Голос Канади")

I. Ш. Шуварська

СРІБНА НІЧ

Добраніч тихо в темряві конає,
Печаль зі зору зір краде німу...
І, залишивши срібну ніч саму,
Байдуже місто спати починає.

Про все сказати б... та нема кому.
За парком швидко тінь чиясь зникає, —
І душу кроків відгомін лякає.
Не сниться вечір, що минув, йому.

А я забути слів його не можу.
Це та розмова ні про що мене
По вулицях жене, і я блукаю...

Десь сад. Зривають руки жовту рожу,
Стискають біль колючий — хай мине
Проклятий чар цей! — Та ж я знов кохаю!

Портрет Івана Мартоса у виконанні Г. Варнеке.

В. Січинський

ІВАН МАРТОС

Славний український різьбар, найбільший різьбар доби клясицизму світового значіння, не тільки дорогий нам своїм походженням, але також тим, що в своїх творах відбив українську ментальність, вдачу і стиль українського мистецтва. Мистець народився в місті Ічні на Слобожанщині в 1754 році і якраз тепер приходить 200-річний ювилей великого різьбаря.

В українській історії не раз зустрічається імена старшин Мартосів, особливо у XVII столітті. Батько різьбаря був сотником ічненської сотні, теж займався різьбарством і виготовив іконостас церкви в Ічні. Отже, Іван Мартос вийшов з української мистецької родини і його перші знання в мистецтві приходять від його батька. Вже малим хлопцем вступає до петербурзької Академії Мистецтв в 1764 році, де вчиться аж до 1773 року, яку закінчує з відзначенням, з додатком закордонної стипендії. Оформлення мистця, як різьбаря, приходить закордоном, де він перебуває повних п'ять років. Мистець працює в Римі у майстерні славного Канови, згодом не менше відомих мистців світової слави, Торвальдсена і Вісна. Крім того, багато рисує під проводом Помпео Баттоні і Рафаеля Менґса — теж світової слави малярів клясицизму.

В 1776 р. з'являються перші визначні твори І. Мартоса „Нарцизи" і „Сонний Ендиміон", що дають йому в петербурзькій Академії в 1782 році звання академіка. Далі мистець здобуває великий успіх в Академії, від 1785 р. стає професором, від 1799 р. адюнкт ректором, від 1814 р. ректором і від 1831 р. заслуженим ректором Академії Мистецтв, на якому становищі був аж до смерти — дня 5 червня 1835 року. Проживши 81 рік, мистець повних 70 років присвятив себе мистецтву, при чім найбільш творчий період його праці припадає на роки 1778—1812, коли виконав велике число різьб у мармурі і бронзі.

Іван Мартос — найвиначніший представник клясицизму з виразними познаками українського, козацького патосу, народної елеґії, суто українського суму і ніжности. Досконало володіючи рисунком і плястикою, творив статуї і надгробники, як незабутні, вічні цінності. В його творах бачимо зразки зрівноваженої, справді клясичної гармонії і краси, вони вдумливого змісту і суґестивної сили виразу. Зв'язок І. Мартоса з українською культурою та українською ментальністю був такий сильний, що того не могли приховати і російські мистецтвознавці, називаючи його „добродушним малоросом", пересякнутим „українською елегією і сумом", що „зберіг почуття затишної принади малоросійської природи".

В записках Ф. Солнцева говориться: „Постійне вивчання старовинного світу робить з цього „хахла" походженням таке, що під кінець свого життя він так офранцузився, що майже розучився говорити по-російськи". („Русская Старина", 1876, XVI ст. 178). Очевидно, французька культура була ближча нашому мистцеві, як російська, яка щойно вилазила на світ божий, послуговуючись у великій мірі здобутками французького, італійського та інших західньоевропейських мистецьких напрямків, які насаджували в Москві і Петербурзі головно українські мистці. Характеристично також, що Івана Мартоса, цього найбільшого різьбаря в Петербурзі і ректора Академії Мистецтв протягом 36 років московський

(Закінчення на стор. 4-тій)

Лев Т. Орлигора

ДВА МІШКИ ЗЕМЛІ

— Ґертруд, Ґертру-у-уд! Нарешті діжда-а-ались! Яка радість! Мій Франце, мій найдорожчий Франце! — з розпостертими руками зустрів сина старий Йоган Кнобль. Взяв з рук дві валізи. Зігнувшись від тягару, розчервонівшись, як стиглий помідор, ішов до дверей. Короткі засмальцьовані шкіряні штани, зелений капелюх з довгою пір'їною, ремінні шлейки, перекинуті через плече, нагадують дві кінські посторонки: національне баварське вбрання, що з ним ніколи не розлучається старий Кнобль...

— Мій Боже, Франце! — впала на груди мати, не знаючи, чи їй плакати, чи радіти. Вирішила, що не завадить трохи розхвилюватися: переважно в таких випадках баварки бувають холодніші за вітер із скелястих Альп.

Сестри і семилітній брат Курц розкрили валізи. Курц від захоплення підскакує, як футбол на підлозі:

— Яйця! Кури, масло, мед!

Франц, знаючи, що на батьківщині карткова система, привіз із Осту, що міг.

На базар якась українка несла останні дві курки — забрав. Дід ішов з яйцями, щоб виміняти у німців хлібину — забрав і хліба не дав. Дівчина хотіла продати мед, щоб купити сукню — забрав. Ідучи в Кременчуці на потяг і відчуваючи внутрішнє задоволення, насвистував „Німеччина, Німеччина є всюди, Німеччина є понад все..." Хто осмілиться сказати, що він — не патріот!?

— Не плач, мамо. Скоро закінчиться війна. І ми всі поїдемо на Ост. Мені капітан Вагнер говорив, що він отримає велику тютюнову фабрику. Я дістану триста гектарів з лісом біля Дніпра. Побудуємо палац. Унтерменші мусять працювати на землі. Вони не мають права бути власниками раю. Ах, що за земля, що за земля! Чорна, як смола, крихка, пухиста, масна, як горіхове масло! Весною теплом парує. Все навколо росте, як з води. Квіти! Хіба можна зрівняти з нашими холодними квітами без запаху! Там аромат — вся земля аромат!..

Йоган Кнобль стурбовано став на крісло. Зняв з шафи запорошену, в темно-каштановій, шкіряній оправі, книгу. Розгорнувши на тому місці, де лежала червона мотузочка, сказав: „Історія світового бджільництва". Написано: найсприятливіші кліматичні умови, відповідне підсоння, сила нектару є в українських степах. Мед своїм п'янким ароматом чудовий; складом лікувальних чинників багатющий! І все це — в Україні, Франце! За таку землю проливати кров варто. О, як варто! Ми живемо на пісках. Живемо під горами, як дике птаство. А там море пшениці, ячменю, жита, вівса, гречки, соняшників! Там, Франце, там наше майбутнє! Прошу тебе, любий сину, прислати мені два мішки тієї землі. Я хочу вже тепер її досліджувати, щоб приїхавши, не розгубитися.

Обов'язково пришлю. Обов'язково! А тепер мушу вас засмутити. На станції чекає на мене капітан Ваґнер. Я відпросився, щоб завезти валізи.

— Слава Гітлерові, — відповів Йоган Кнобль, закурюючи довгу люльку...

***

Кури шкварчали. Йоган Кнобль задумано лив пиво:

— Скоро залишимо цю вбогу латку землі, Ґертруд. Соромно жити на пісках. Ми — народ вибраний.

— Хоч би Бог допоміг, — Ґертруд перекинула курку на другу сторону. В мене палац з голови не виходить. Було б добре, щоб вже тепер якийсь архітект проєкт зробив. Гітлер говорить, що скоро війна закінчиться.

— Фюрер обманювати свій народ не буде, — озвалась дочка Берта, підійшовши до дзеркала, щоб поглянути на себе, — навчилась по-гітлерівському руку підносити.

Квітень. Біля тину розквітла яблуня. Вже три дні Йоган Кнобль крутиться: то жучка підозрілого з квітки скине, то галузку всохлу обережно відріже. Господар, як же!..

— Пане Кнобль, гайль Гітлер! На станції отримаєте два мішки з Осту, — сказав листоноша, вручивши жовтенький папірець.

— Ґертруд! Ґертру-у-уд! Нарешті діждалися. Прийшла українська земля! Я візьму тачку і негайно привезу.

Курц думав, що це щось, справді, небачене, і теж поїхав...

На чотирьох дошках акуратно виложена земля. Пів дня по ній Йоган Кнобль тягав граблі. Хитав головою, задоволено всміхався:

— Чорне золото! Люди, що живуть на цьому золоті, ліниві. Вони не знають, що за таку землю треба зубами триматися. Вгородити пазурі, як орел у спину ягняти, і триматися, трима-а-атися! Не відпускай, Франце, зубами вигризай! Там наше майбутнє!

Розчулений Йоган Кнобль поїхав до відомого в Мюнхені архітекта Дітріха.

— Триповерховий палац. Веранди. Високі круглі білі колони. Щось в римському стилі.

— Ви перечулені, пане Кнобль. У ваших очах хворобливість фанатика. Щось шезофренічне.

— Я вірю у Гітлера. У свого сина Франца. Вірю у чорну українську землю, що має належати нам.

— При чім тут проєкт? — запитав архітект Дітріх.

— Я вам заплачу. Прошу приготувати. Це не ваша справа. Пришліть на мою адресу.

Архітект, знизивши плечима, погодився.

***

На грядці швидко появилися ключки. Цвіли огірки в Німеччині на українській землі. Йоган Кнобль турбувався, що не в кожну квітку залазить бджола. Малі, як солов'їні язички, пуп'янки відпадають. Листки мають присохлі краї. Одна тільки віра в чудесну силу цієї землі не гасне. Кнобль розповів усім своїм колеґам про український чорнозем. Їздив у сусіднє село Фельдмохінґ. Приїжджали аґрономи. Селянин Мюллер купив ква кілограми землі: його дружина хоче пересадити кактус.

Золота осінь розчарувала Йогана Кнобля. На чудотворній землі нічого не вродило. Ніхто не міг пояснити причини. Стара ворожка Ельза ворожила на картах. І тепер Ґертруд знає, що українці, даючи Францові землю, закляли її... Бож чому нічого на ній не вродило? Скільки доглядали... поливали, — і нічого.

— Йогане, там у Фрідріха ще від першої війни працює якийсь старий українець. Поклич його. Запитай. Може він розгадає таємницю. Може ми не знаємо примх цієї землі?

Йоган Кнобль вирішив, що слова Гертруди — мудрі. Вирвав з півнячого хвоста свіжу розкішну пір'їну, і, встромивши у капелюх, пішов.

Дід Опанас тріскою чистив ноги курці. Сива, як сніг, борода. Очі десь під густими бровами горять парою блискучих тернин.

— Добрий день, — привітався Йоган Кнобль. Не говорячи більше нічого, запросив у гостi старого Опанаса.

Спираючись на ціпок, сивобородий зайшов на подвір'я Кнобля.

— Що це таке?

— Земля, — відповів дід.

— Яка земля?

Сивий набрав у жменю. Розглядав. Підносив до носа. Потім:

— Дозвольте взяти жменьку... (В очах старого забриніли сльози). Чую, що в цім краю ляжуть спочити мої старечі кості. Хочу, щоб на груди жменька рідної землі лягла. Де ви її взяли? Наша, свята наша землиця!..

Йоган Кнобль, прийнявши позу гордої людини і розправивши кінцем люльки поруділі вуса промовив:

— Франц з України прислав два мішки цієї землі.

— З нашої України землицю прислав? О, в нас її багато! Хай присилає. Всієї не пришле... Дивіться, всі — всі оглядайте її!

На подвір'я зайшов доктор Перзеке. Старий приятель Йогана Кнобля. Чув, що Франц сала прислав. Хоче фунт купити...

— Чому нічого не вродило у нас на вашій землі? — запитав діда доктор Герзеке, довідавшись, про що йде мова.

Дід Опанас не дочував. Підніс руку до вуха:

— Не чую... Не дочуваю!

— Ми! Маємо! Вашу! Землю! Тут у нашому городі! Чому на ній ніщо не родить? — викрикував Йоган Кнобль.

Дід, піднявши руку до неба:

— Сонця ви тут нашого не маєте. Нашого сонечка, що любить нашу землицю. У вас з Альп холод іде і на землю, і у душі ваші. Ночі холодні. Наша земля у вас змерзла. Її тут, як і мене старого, ваше сонце не гріє... Чужі ми...

Німці переглянулись. Доктор Перзеке взяв у жменю землі. Розглядав. Потім:

— Володар Персії Дарій, старинні греки, Чингіз-хан, о, хто тільки не йшов, щоб мечем і кров'ю заволодіти цією чудотворною землею. Всі згинули... А земля живе, і живе роджений на ній народ... Тепер ми послали своїх синів. Боже, дай нам сил втриматися хоч одне покоління!

Дід Панас був трохи глухий, а трохи прикидався. Подавши руку німцям, пішов...

— Йогане, телеграма! — відчинивши вікно, гукнула Ґертруда. Кнобль, встромивши лопату, пішов до хати. Ґертруда сиділа на стільці, залита слізьми.

„Ваш син Франц Кнобль упав смертю героя в боротьбі проти українських партизанів. Його колеґа Ганс."

Йоган Кнобль пришпилив до рукава чорну пов'язку. Ґертруда молилася Богу. Листоноша, бачали горе, проти звичаю вклонившись, сказав:

— Розпишіться. Вам ще пакет.

Йоган Кнобль розкрив великий конверт.

— Проєкт палацу...

Злісно кинутий папір впав на підлогу. Малий Курц не дуже хвилювався, почувши про смерть брата. Піднявши проєкт, він сказав:

— Тату, зроби мені паперового чортика!..

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР В АЗІЇ

(Закінчення зі стор. 3.)

Китаю та Японії, цим разом на чолі з Машиним та Могильниковим. Перший — вчитель співу та дириґент, а другий — був. залізничник і артист-аматор. Нічого з того не вийшло, і трупа розвалилася.

До 1938 р. постійного українського театру не було. Окремі вистави влаштовували режисери Кармелюк-Каменський, Добровольський та ін. Кілька зим працював театральний гурток т-ва „Просвіта" при ІМКА, на чолі з знаним артистом Ласкавим. Активна театральна діяльність в цей час починається в Тянцзіні з участю артистів Добровольського та його дружини Давидової. Про тянцзінські вистави ми вже згадували на сторінках „Свободи".

Восени 1933 р. в Харбіні постає Український Дім, а при ньому постійний театральний гурток, що пізніше перетворився на трупу. Взимі 1934-35 р. тут виставляли п'єси досить реґулярно, часом 2-3 рази на тиждень. Хором керував знаний дериґент С. Кукурудза.

Від 1935 до 37 р. в УНДомі улаштовував вистави театральний гурток молоді, але йому бракувало добрих режисерів та артистів, хоч серед молодих аматорів відзначалося кілька талановитих акторів.

В 1937 р. приїхали до Харбіну артисти Лавровський та Давидова і відразу ж заходилися біля створення театру поза межами УНДому, заля якого не могла вмістити багато публіки.

Адміністрація готелю „Модерн", що мав ресторан та добру театральну залю, де виступала, два-три рази на тиждень московська трупа, погодилася відступити залю для української трупи. Успіх першої вистави „Ой не ходи, Грицю" був надзвичайний. Місцеві часописи з захопленням писали про розкішні декорації, убрання, гру артистів і оркестру. Ролю Марусі грала Марія Світ, Грицька — В. Ольгенґард, Потапа — Борис Марків, Галину — О. Ковалевська, Хому — Лавровський. Після того виставлено було „Майську ніч" та „Запорожця за Дунаєм". Почали готуватися до вистави „Марусі Богуславки", але, на жаль, в адміністрації театрів зайшли зміни, керівник Й. Короть, жид з Сибіру, який прихильно відносився до українців і містив у „Манджурськім Вестнику" театральні оголошення на протязі кількох літ — пішов з праці. На його місце прийшов інший — Певзнер, прихильник московського театру, і українська трупа дістала відмовлення. Відіграли в цьому ролю заздрість московського театру, що ніколи не мав такого успіху, як український, та політичні причини — тиснення збоку „Бюра в справах російських еміґрантів".

Ще одна цікава дрібниця: часопис в російській мові, редаґований Є. Кауфманом, був завжди прихильний до нас, а японський часопис в російській мові „Харбинское Время" завжди старався нам шкодити. В одній рецензії він писав: „Украинскій хор, исполнявшій знакомые малороссійскіе напевы" або „види малороссійской деревні".

Про театральні вистави в Тянцзіні ми вже згадували раніше. Душею їх були Лавровський та Давидова. Вистави в тому мільйоновому місті мали не абиякий моральний та матеріяльний успіх і тривали до 1937 р. Після створення „Антикомуністичного Комітету Північного Китаю" — все занепало, з огляду на спроби його членів підбити під себе українську громаду і покласти край „сепаратистам - самостойнікам". Цей комітет підтримували японці.

В Шанґаї кілька разів було улаштовано вистави, але успіху вони не мали, бо там не було артистичних сил та публіки. До того ж театральні мешкання були дуже дорогі. Під час і після війни пробував був також без успіху влаштовувати вистави Й. Якимів, який сам написав кілька п'єс. Він не гребував співпрацею з різними московськими колами, аж до фашистських, і не притягав значної кількости українців на свої вистави, зокрема коли сам у них грав.

З театральних історій, що їх розповідали в Манджурії, не одна була й комічна. Наприклад, відомий „письменник" Летута в м. Маньджулі, на кордоні з Прибайкальщиною, написав і виставив в клюбі залізничників оперету „Задери хвіст". На третій дії вже не було публіки, а на п'ятій втік і сам адміністратор. Про цю подію любив розповідати її учасник, був. голова харбінської „Просвіти" — І. Паславський.

Старі члени Українського Клюбу в Харбіні любили згадувати про величезний успіх вистави в театрі „Модерн" на користь побудови клюбу, що в 1918-19 р.р. став відомий, як Український Національний Дім.

До 1922 р. українські театральні гуртки влаштовували реґулярні вистави у приміщеннях „зібрань" залізничників Східньо-Китайської залізниці. До цих гуртків належали: Ляоянський — від 1903 до 1904 р., Харбінський — від 1905 р., ст. Бухеду, Імяньпо, Маньджулі, Погранична, Ханьдао-хецзи, Яомінь та ін.

Під час другої світової війни в Харбіні українські вистави влаштовувано в театрі „Модерн" і в УНДомі, але їм бракувало добрих режисерів та артистів. Більшість вистав пройшли під режисурою Виленського, який не був першорядним артистом, як Ласкавий або Лавровський. Останній, хоч жив під час війни в Харбіні, не завжди приймав участь у виставах. Помер він, здається в 1946 р.

Точних відомостей про положення українського театру під червоною займанщиною на Зеленій Україні і в Сибіру ми не маємо. Знаємо тільки, що під час війни 1941-1945 р.р. на Далекий Схід приїздили українські театральні трупи з України. В Шанґаї Совєтський клюб під час війни влаштував кілька вистав, але через брак артистичних сил успіху вони не мали.

Артист Ласкавий помер в Шанґаї і поховала його українська громада. Його театральна книгозбіренька зберігалася в громадській бібліотеці, а потім була перевезена в Буенос Айрес до Св. Покровського Братства.

Старенька Наталка Зірка залишилась в Шанґаї, а М. Першке десь недалеко від Ню Йорку у своєї доньки. Серед здібних аматорів з числа був. залізничників треба згадати М. Григора, Бухеду, який помер восени 1946 р., подружжя Хмелевських, зокрема пані Ганну, яка була дуже добра в героїчних ролях.

Багато згадувано в пізніших часах про виступи артистки Слоновської, яка в 1907 р. залишила сцену. Найкраще вдавалися їй ролі матері в „Клятому серці" та свахи в „Червоних черевичках".

В історії українського життя на Далекому Сході, починаючи від 1895 р. і до 1945 року, занотовано тисячі українських вистав. З їх появою чи припиненням зв'язані розвиток чи занепад громадського життя. Вони були могутнім засобом поширення нашої пісні і об'єднання наших людей. Рівночасно український театр був одиноким можливим виявом українськости, коли друковане слово було під цензурою, а то й забороною, школа і церква не існували.

Умовини життя в Манджурії, де влада була більш ліберальна, дозволили на організацію Українського Клюбу — другої леґальної української установи на території Московської імперії (перша — Український Клюб у Києві).

Під час першої світової війни, у Манджурії влаштовують українські вистави і навіть відкривають школу, хоч з московською мовою навчання, але з українською душею. Після революції ця школа перейшла на українську викладову мову.

Роля українського театру в нашому національному житті в Азії була велика і заслуговує на окрему увагу. Оминути українські театральні організації в Азії, значить викреслити з нашого життя важливі сторінки.

Театральна група під режисурою Лавровського в театрі „Модерн" в Харбіні в 1937 р.

ІВАН МАРТОС

(Закінчення зі стор. 3)

автор таки мусів назвати зневажливою назвою „хахол"! Найновіший „совєтський" автор Н. Ковалевська, промовчуючи „хахландію", пише: „І. Мартосові належить честь піднесення російської („русскої") скульптури на висоту всесвітнього значення" („История русской скульптуры", Москва 1940, ст. 148). Думаємо, вірніше сказати, що російська скульптура мала честь мати в себе „хахла" І. Мартоса на становищі незмінного ректора Академії, після смерти якого, як кажуть російські мистецтвознавці, „зайшло сонце різьби в Росії".

В Росії Іван Мартос, маючи заслужену славу найкращого різьбаря, мусів виконувати різні офіційні пам'ятники та монументи, нерідко з диктованим згори наставленням, тематикою та різними примхами російського царського уряду. Тому деякі з тих праць зраджують штучність, до певної міри театральність та брак теплого чуття до самих персонажів. До таких належать пам'ятники Павлові І в Аракчеєві, Ломоносову в Архангельську, Мінінові і Пожарському в Москві. В цьому останньому Мінін більше схожий на римлянина, ніж на нижегородського міщанина. В Україні ті „казьонні" монументи були Олександрові І в Таганрозі (1822), Катерині II в Катеринодарі (Дніпропетровську), Рішельє в Одесі (1825), Потьомкінові в Херсоні (1831). Як бачимо, пам'ятники самим „приятелям" України. Всі ці монументи в Україні загинули під час революції 1917 року. Відомі також різьби Мартоса на теми пасторальні і з клясичної історії, як „Амур", „Актеон", „Амір і Саеро" та ін., що ближче стоять до грецької антикви.

Особливої слави здобули собі численні надгробні пам'ятники І. Мартоса в Петербурзі, Москві і в Україні. Це одні з найкращих того роду творів світового мистецтва. Майстерно виконані в мармурі і бронзі, вони навіяні тугою за минувшиною, таким сумом, суґеруючою думкою про вічність та невмирущі цінності краси і гармонії. Тому дослідник різьбарства Врангель називає Мартоса „поетом мрійної і сумовитої грації", а музикант Глінка казав про нашого мистця, що „його мармур плаче". В Україні Іванові Мартосові приписують надгробки Іллі Висоцького біля Видубецького монастиря і Румянцева-Задунайського в Києво-печерській Лаврі. Обидва пам'ятники знищено за совєтської влади. В Петербурзі одні з найкращих надгробків: Турганінова 1792 р., Гр. Брюс-Нарышкіної, кн. Гаґаріна 1803 р., бар. Корф, дочки Павла І та інші. Може найкращий з усіх надгробок Е. Куракіної 1792 р., з фігурою жінки, що плаче над медальйоном з портретом покійної. Тут в надгробку все пересякнуто глибоким смутком, трагедією догоряючого життя. Клясичні, привабливі і м'які форми різьби ніби прибиті тяжким горем, тугою за пропащим щастям...

Як говорять сучасники, Іван Мартос в приватному житті був м'який і культурний в поводженні, працьовитий і обов'язковий, тому його любили товариші праці і учні. Зовнішнім виглядом „добродушний малорос", з гострим носом і карими, розумними очима. Портрет його виконувало чимало мистців, як Соболевський 1812 р., Варнеке, Россі 1813 р., Антонеллі 1820 р., Зав'ялов 1833 р., Гальберґ 1835 р. („Старые Годы", 1907, VII-IX, ст. 281). Рисунки Мартоса переховувалися в Російському музеї в Петербурзі, в збірках Д. Толстого і С. Боткіна.

Іван Мартос працював до глибокої старости, гаряче і беззастережно люблячи мистецтво. Цікавий запис залишив Мартос про свою працю і значення мистецтва, пишучи це тодішньою російською мовою, але стилем і змістом українським: „Вниманіе лестное во всякое время, утѣшительное и сладостное еще въ лѣтахъ позднихъ, когда призрѣніе і успокоеніе дѣлаются необходимыми".

Справді, для правдивого мистця мистецька праця завжди буває потіхою і солодкою розрадою, навіть в перестарілому віці, коли необхідна опіка і заспокоєння!

O. Сип

В повісті — ми!

(Уривок з ненаписаної повісти „Чорт мене бере!")

Остап виговорив усе одним духом і змовк. З останнім словом він устромив руки в кишені штанів і запався в кут софи.

— Я направду не розумію, чого ти бісишся... — вговорював Ігор. — Сам знаєш, в яких умовинах люди живуть і пишуть. Повинен радіти, що й те дають...

— Власне, власне! Можна б направду радіти, коли б не те гохштаплерство. Скажи, Бога ради, чому б під першим-ліпшим таким твором не написати: „Оповідання", чи — коли воно довше — „Уривок з оповідання"? Чому всякий добродій і добродійка обов'язково тичить: „Уривок з повісти"? Кого тим набрати хочуть?..

— Чому „набрати"? Всякий пише, як уміє. Трагедія нашої літератури саме в критиканстві. Чому в німців, французів, американців є великі твори? — Бо в них письменник пише природно, свобідно від страху, що його зараз заклюють...

— Але ж п и ш е! — процідив Остап.

— А в нас не пишуть?

— Власне! Питання тільки:що? Коли слідкувати за л і т е р а т у р н и м тижневиком „Свободи", чи останньою сторінкою „Ю. Віклі", — можна за Чернявою, сказати: „В повісті — ми". Скрізь: „Уривок з роману", „уривок з повісти", „уривок з недрукованої повісти". Словом, нація Волесів, що на „пісворк" повісті сипле. Але скінчився тижневик, „Ю. Віклі" цілий англійським текстом заповнено, і всі повісті — як у воду впали... Хіба не може людину чорт взяти?!...

— Давай видавця — іронічно кинув Ігор — будуть видавати...

— Siamo arrivati!

Остап зірвався з софи й нервозним рухом підскочив до Ігоря. Потім, раптом міняючи тон і рух, трубкою приклав долоню до уст і тихо прошептав:

— Друже н а ц і ональний! Ти дуже прагнеш їм видавця?.. А я якраз того боюся. І вони напевно... теж...

— Якто?

— А так! Я боюся, що якби так одного дня до них упав Тищенко, Тиктор, чи Денисюк і сказав: „Давайте свою повість до друку" — принаймні сімдесят відсотків з тих повістярів зам'ялися б, бо не мали б що дати (крім відповіді, мовляв, повість десь пропала, чи ґанґстери вкрали).

— То ти підозріваєш...? Ігор вирячив очі.

— Так, підозріваю. Я підозріваю, що є в нас повістярі, які пишуть тільки „уривки з повістей", але ніколи самих повістей.

— Значить: шахрайство?

— Ні, ні, це ні в якому разі! Не забувай, ми народ життєвих поетів, які часто бажання беруть за факт.

— Отже, до чого ти преш? — спитав Ігор.

— До того, щоб редакції наших часописів і журналів не давали надувати публіки й себе самих. Коли такий пан чи пані прийде з „уривком із повісти", хай велять йому (їй) принести цілу повість. Побачиш, тоді в нас буде менше уривків і менше повістярів, але зате більше — повістей!..

(Далі не буде)

О. Сип

НОВІ КНИЖКИ

РУЙНУВАННЯ КИЄВА БОЛЬШЕВИКАМИ І ГІТЛЕРІВЦЯМИ

Леонтій Форостівський, „Київ під ворожими окупаціями",

Буенос-Айрес, В-во Миколи Денисюка, 1952, Стор. 80.

Книжка Леонтія Форостівського „Київ під ворожими окупаціями" цінна своїм фактичним матеріялом. Автор подає не тільки свої спомини, як свідок подій і життя Києва під час другої світової війни, але також оголошує офіційні матеріяли того часу, які йому пощастило зберегти.

Ще до початку війни большевики, прикриваючись гаслами боротьби з релігією, знищили такі цінні пам'ятки українського мистецтва і архітектури: Золотоверхий Михайлівський монастир, збудований в XI столітті; Братський монастир на Подолі (його історія тісно пов'язана з гетьманами Петром Сагайдачним, Іваном Мазепою та фундатором духовної освіти на Україні — митрополитом Петром Могилою); Військово-Миколаївський Собор, побудований гетьманом Іваном Мазепою; Десятинна Церква з гробницями св. Володимира і св. Ольги; Стрітенська церква на Львівській площі, Миколаївська Церква на Подолі; Церква Різдва Христового на Подолі, побудована в 12 стол. (тут стояла домовина Тараса Шевченка, коли перевозили її до Канева); Михайлівська брама; Церква св. Петра і Павла на Подолі; Залізна Церква на Галицькій площі; Дзвінниця Кирилівської Церкви, побудована у 18 ст.; Константинівська Церква 18 ст.; Пустинно-Миколаївський монастир на Печерську; Т р ь о х с в ятительська Церква, побудована в 12 ст.; Аскольдова Могила; Успенський Собор на Подолі. Всі цінності з зруйнованих церков і монастирів большевики пограбували.

Відступаючи перед натиском німецьких військ, большевики знищили понад 20 тисяч бомбосховищ, понад 3 тисячі газосховищ та десятки тисяч пивниць. Большевики заклали міни в таких місцях: у будинку кол. Педагогічного музею (будинок, де засідала Центральна Рада), в будинку Оперового театру, в Успенському Соборі Києво-Печерської Лаври. Крім того підмінували чотири мости через Дніпро. Большевики намагалися також знищити і славний Собор св. Софії. Ось як про це розповідає Л. Форостівський: „Вже майже перед втечею з Києва на територію городка, де міститься Собор, заїхала автомашина з вибуховими речовинами для мінування. Врятування нашої національної святині завдячуємо героїчній відвазі п. О. Повстенка, який не допустив цього злочину, переконавши „патріота" у військовій шинелі(що мав мінувати Собор) повернути назад машину з вибуховими речовинами." Большевики підмінували будинки на Хрещатику. 24 вересня приміщення німецького штабу й комендатури вилетіли в повітря, при чому загинуло багато німців і киян. В центральній частині міста почалися вибухи і пожежі. Німці літаками доставили шлянґи, якими подавали воду з Дніпра на Хрещатик. Большевицькі партизани проколювали ці шлянґи і різали їх. Автор докладно подає облік і вартість збитків і руїн, заподіяних большевиками міському господарству Києва.

Далі автор спиняється на німецьких злочинах у Києві. Перший і найтяжчий злочин — це народовбивство, масове фізичне нищення жидів і українців. Другий злочин — це пограбування Києва і його мешканців. Третій злочин — це примусове вивезення людности на роботи до Німеччини. Четвертий злочин — це зруйнування Києво-Печерської Лаври. Німці знали, що большевики підмінували Успенський Собор Києво-Печерської Лаври, але нічого не зробили, щоб розмінувати його. Гітлерівці, як і большевики, хотіли винищити всі українські національні і церковні пам'ятки. Тим то відповідальність за цей злочин треба покладати і на большевиків, які підмінували Собор, і на німців, які нічого не зробили, щоб урятувати цю історичну пам'ятку.

Цікаві статистичні відомості наводить автор про національний склад Києва і про віровизнання його людности. В 1942 році у Києві мешкало 50 національностей, з них українців 80 відсотків. Автор вважає, що цей відсоток перебільшений, бо частина неукраїнців з коньюнктуральних мотивів під час перепису записали себе українцями. Результати перепису населення за віровизнанням були дуже показові. Не зважаючи на довголітню посилену антирелігійну б о л ь ш е вицьку пропаґанду, тільки одна третина відсотка деклярувала себе як безбожників, а понад 99 відсотків населення Києва задеклярували свою приналежність до релігійних людей; з них православних було 96,2 відсотка.

Перепис населення Києва виявив також, що так звана „цілковита ліквідація неписьменности" виявилася черговим блефом большевицької пропаґанди. За переписом 1942 року, у Києві було 11,7 відсотка абсолютно неписьменних. Коли ж до категорії неписьменних з а р а х у вати тих, що їх „письменність" виявляється лише в тому, що вони уміють підписатися, то тоді відсоток неписьменних у Києві буде 25,5, себто четверта частина населення Києва.

Наприкінці автор згадує про масові могили жертв большевицького і нацистського терору. Це — Лукіянівське кладовище, де лежить 30 тисяч замордованих большевиками українців, хутір Биковня (на Чернигівському шосе, за сім кілометрів від Києва, по дорозі на Бровари) — тут большевики поховали не менше як 50 тисяч розстріляних жертв кривавого НКВД. Німці заборонили відкрити цей большевицький злочин, бо мали свої масові могили закатованих — Бабин Яр, де масово розстріляно жидів та закладників-українців і протягом трьох років окупації масово винищувано український актив. В німецькому Гестапо працювали большевицькі аґенти і німецькими руками розправлялися з українцями.

Книжка Л. Форостівського подає документально перевірені факти большевицьких і нацистських злочинів. Ця книжка розвіває брехливу большевицьку п р о п а ґанду, яка намагається всю відповідальність за зруйнування Києва покласти виключно на німців. Вона документально стверджує, що участь большевиків у руйнуваннях Києва була більша, ніж участь німецьких окупандів. Тепер большевики пишуть, що і Хрещатик, і Успенський Собор, і житлові будинки підмінували і висадили в повітря німці. Населення Києва знає правду, але не може сказати її. Свідок тих подій Л. Форостівський викрив большевицьку брехню.

В. Миколенко

700-РІЧЧЯ ЛЬВОВА

„Наш Львів", ювілейний збірник, 1252—1952. Ню Йорк 1953. Видавництво „Червона Калина". Обкладинка В. Січинського. Друк „Свобода".

До українських міст, що зберегли найбільше пам'яток нашої старовини, належить Львів, що його заложив у половині XIII ст. Данило і назвав іменем свого сина Льва. За володіння Льва це місто було столицею Галицько-Волинської Держави. Після її упадку та за Польщі і Австрії Львів був серцем всього західньо-українського життя, дарма, що володарями його були чужинці. У 1918 р. він став на короткий час столицею Західньо-У к р а ї н с ької Республіки і тоді в його мурах полилась кров наших борців за волю України. Після його завоювання поляками, большевиками й німцями, Львів не втратив значення осередку Західньої України, але, навпаки, прибирав його щораз більше. Львів завжди був і є образом наших релігійних, політичних, суспільних і господарських думок, виразом нашої туги до самостійного державного життя в Соборній Незалежній Україні.

У Львові схрещувались від найдавніших часів купецькі шляхи на всі сторони світу. Тут цвіло життя в княжій добі, тут постало перше міщанське братство для оборони загроженої землі, тут вийшов наш перший Апостол (1574) з друкарні І. Федорова, тут зібралась у 1814 р. Головна Руська Рада, щоб заявити світові наші права до самостійного життя і щоб відновити наші національні цінноці, зруйновані загарбниками. У Львові замерехтіла нам зірка свободи 1 листопада 1918 р.

Любимо Львів, бо він рясно скроплений українською кров'ю і потом. Цінимо його, бо він переміг ворожі напасті, що спадали на нього впродовж 700 років, — бо він не дасться й тепер ворожому намулові. І тому зголошуємо ще раз цілому світові, зокрема свободолюбній Америці, наші повні і справедливі права до нього.

Це думка нової книжки, проведена в змісті 32 статтей, написаних добрими знавцями давнього й нового Львова. Тому ця книжка розбуджує зрозуміле зацікавлення у кожного українця. Вона буде добрим набутком для наших бібліотек, для наших світлиць. Бо хто з нашого громадянства не рад пізнати історію Львова, його мистецьке обличчя, показане в коротких і легких до читання наукових; п о п у лярно - наукових статтях та споминах? Хто з нашої молоді, що не мала змоги бачити Львів, не забажав би вивчити всі цінноці давнього й нового життя в ньому?

Мусимо підкреслити, що на особливу увагу заслуговують статті В. Січинського, Я. Пастернака, Л. Луцева, В. Витвицького, І. Кедрина, В. Мудрого, Н. Гіряка, І. Костюка, Р. Раковського, М. Галібея, Л. Ясінчука, Л. Мишуги, В. Калини, М. Андрусяка та інших. В них знаходимо основні дані про наш Львів. Мистецька обкладинка В. Січинського, багато гарних ілюстрацій додають принади й унаочнення.

Ми не погоджуємося з висновками д е я к и х авторів і дозволяємо собі висловити заввагу Я. Рудницькому, що ані фонетичні, ані семантичні зміни не ділили на дві окремі назви: Leonburg і Lemberg, з яких остання устійнилась остаточно дякуючи тому, що вона знана в Німеччині. Гадаємо також, що не годиться в такій книжці, як „Наш Львів", реклямувати давню студію, що вийшла у 1943 р. п. н. Lemberger Ukrainische Stadtmundart (Znesinnja)..., в якій Я. Рудницький бере до уваги тільки Знесіння, а властиво здебільшого наводить прикмети професійної мови львівських босяків та з т. зв. арґо. З В. Дорошенком ми не погоджуємось на зіставлювання буцімто однакових назв: Снітин; Снятин, Пирятин і Ператин, Жаб'є і Жабка. В статті Л. Ясінчука нема згадки про 3-ю державну семінарію, а далі про Педагогіюм з 10% українців, що в 1939/40 мало перевагу українців; згодом стало інститутом з українськими викладами. Однак критичні зavваги щодо деяких подробиць книжки не зменшують її вартости в цілому.

Д-р К. Кисілевський

УКРАЇНЦІ В НОВОМУ СВІТІ

Д-р Іван Німчук: Українці в Британській Колюмбії. — Едмонтон 1953.

Накладом і коштом Г. Браткова появилась в Едмонтоні брашура д-ра Івана Німчука, колишнього редактора „Діла" у Львові, а тепер редактора „Українських Вістей" в Едмонтоні (Канада), книжка якого „595" днів совєтської в'язниці" (Торонто, 1950) була дуже прихильно прийнята всією українською пресою.

Положена на крайньому заході, над Тихим Океаном, третя щодо кількости населення, провінція Канади Британська Колюмбія, виявила за останні роки тенденцію помітного зросту українського населення. „За десятиріччя 1941-1951 число українців у цій провінції зросло з 7,563 на 22,613, отже збільшилось утроє". Не є це вислідом, як зазначає автор, природного приросту чи приїзду скитальців, а спричинене переселенням туди українців з Манітоби, Саскачевану і Альберти. Одні приїхали задля кращого заробітку, інші задля гарного клімату.

Д-р Німчук з питомою йому докладністю, яку ми зустрічали колись у його попередніх розвідках (прим., Українські пам'ятки і традиції у Відні, За Сяном — про Лежайський деканат, і ін.) визбирав усе, що може бути цікаве з національно-громадського становища і що могло вміститися на 20 сторінках. Читач мандрує разом з автором по розлогій провінції, з одної місцевости в другу, де живе хоч який-такий гурт українців і зазнайомлюється з їх кількістю, з їх організаційно-громадським і церковно-релігійним життям, з надбаннями в різних ділянках завдяки жертвенності грішми і трудом, ба навіть з деякими подіями, які колись заіснували в якійсь місцевості і представляють частину її неписаної історії.

Книжечка „Українці в Британській Колюмбії" має такі розділи: Вступ, — Найдавніші скупчення українців, — Місцевості, що в них живуть українці, — Віровизнанєві відносини і Висновки. Вміщена в ній також табеля, в якій подано: а) число населення Брит. Колюмбії по національним групам, б) число мешканців по нац. групам усіх міст, що мають поверх 5000 мешканців. В цій табелі українці фіґурують на 6-му місці за кількістю населення, росіяни на 7-му, поляки на 9-му, а жиди на 10-му.

Майже половина українців живе там тепер по містах, чого давніше не було. Автор виказує цифрами, на підставі переписів населення, як цей процес пересування з фарм і лісів у міста поступав, і зазначає, що подібне явище можна ствердити серед українців і по інших провінціях Канади.

З політично-г р о м а дських організацій найрухливіше в Брит. Колюмбії УНО. Вплив комуністів і їх Робітничих Домів помітно занепав, що підтверджує, як міцно зросла там серед наших людей національна і релігійна свідомість.

Вкінці автор подає літературу, якою, крім автопсії, послуговувався.

Не зважаючи на численні цифри, книжечку з правдивим зацікавленням прочитає кожний, що слідкує за життям української діяспори в світі.

В. Нест-вич

Левко Ромен

СЕРЦЕ І БЛАКИТЬ

Сонет

Як трепетно воно мені щемить,
Це серце — так, що годі вже стерпіти,
Що цей наш світ, у зазіхах неситий,
Вершить нам хрест — і соняшна блакить!..

За ту блакить так хочеться любити,
І за красу Творця благословить,
А ту любов — і кров'ю окропить,
Та ворогам — за кров святу помстити!..

О Боже наш, Ти дав нас до горнила,
Щоб гартувать наш дух, іще крихкий,
Щоб чужина кувала і навчила,

Як боронить, як рід любити свій...
Тож дай і нам ту перемогу в герці —
Хай гасне біль, та — не огонь у серці!

СМІХ — ЦЕ ЗДОРОВ'Я

Гуморист одружився. Першого тижня він заробив 50 долярів і віддав жінці 49, а собі залишив тільки одного. Жінка була вдоволена і нічого не сказала. На другий тиждень він дав жінці тільки одного доляра, а собі залишив 49.

— Я ж не можу дати собі ради з одним доляром цілий тиждень, — сказала жінка.

— А от я якось радив же собі минулого тижня, — відповів гуморист.

Д-р Ростислав Сочинський

НОВИНИ З МЕДИЦИНИ

Захисник артерій

Жінки в тих роках, коли родять дітей, рідко виказують твердіння артерій. У тому часі вони продукують багато статевих гормонів. На підставі цього знаного факту на Медичному Коледжі Корнельського університету переведено цікаві й корисні досліди, які показали, що коли курям давати статеві жіночі гормони, можна запобігати твердінню і звужуванню їх артерій. Щоб зневтралізувати фемінізуюче ділання, додавалось також певну дозу мужеських сексуальних гормонів. Ці спостереження, а також експерименти, які досі переведось у різних медичних осередках на людях, що терпіли на тяжкі недуги вінцевих кровопосудин серця, дають підставу сподіватися, що незадовго можна буде успішно запобігати поставанню людської артеріосклерози.

Ледача щитова залоза

На конвенції Федерації Американських Товариств Експериментальної Віології деякі лікарі заступали погляд, що причиною вражливости до застуд, запалення горла та інших недуг горішніх віддихових доріг являється „лінива", себто недостатньо активна щитова залоза. Вони спостерегли, що препарати щитової залози скріпили відпорність і зменшили скількість занедужань на ці хвороби у 234 осіб, яких вони лікували в останніх 11 роках. До цього погляду схилив їх факт, що пацієнти перед лікуванням мали познаки недостатнього виділювання гормонів щитової залози, а саме: швидку томливість, піднормальну температуру тіла, вражливість на холод тощо. Знов же, коли переставали давати їм ці препарати, давня вражливість до недуг віддихових органів поверталась.

Тест для поліомиеліту

Цього літа, хоч і в обмежених скількостях, лікарі можуть вперше користуватись новим практичним тестом для викривання дитячого паралічу. Його удосконалено на Мінесотському університеті на підставі винаходу, що вірус поліо зростає на певній породі комірок людського пістряка й він спроможний впродовж 24 до 72 години показати, чи людина заражена вірусом цієї недуги. Комірки пістряка вирощується у спеціяльних лябораторійних пробівках. До такої пробівки додається пробку матеріялу здобуту з харчевого проводу підозрілого хворого. Коли вірус починає рости, це показує, що дана особа має зразок у кишках і дає змогу пізнати недугу вже в її ранній стадії, бо, як науці сьогодні відомо, віруси поліомиеліту входять спочатку до харчевого проводу, звідси ж, через кров, дістаються до нервової системи.

Страх і серце

Страх може сповільнити акцію серця. Про це пишуть лікарі Колумбійського університету, що перевели досліди на 250 студентах, у яких під впливом страху швидкість биття серця зменшувалась на 5 до 7 ударів, у одному випадку навіть на 26 ударів, на хвилину. Почуття тривоги викликували штучно певним звуковим сиґналом, після якого мав наступати легкий, але неприємний удар електричної струї. Подібні спостереження зробила також Летунська Школа Авіяційної Медицини в Рандолфі. У ділянці летунства це має особливе значення, бо сповільнення праці серця може зменшити доплив крови до мозку, й тим упослідити справність пілота тоді, коли вона найбільше потрібна. Деякі тести могли вже заздалегідь показати, хто найбільш склонний зменшувати летунську справність під впливом почування страху.

Холод, а не тепло

Хірургічне Товариство в Сент-Луї заявило, що стримання кровотеч з ран можна найкраще осягнути приміненням низької температури. Для приспішення стинання крови (коаґуляції) досі загально вживалось тепло, одначе експерименти на звірятах мали показати, що холод успішніший у цих випадках.

Ставайте членами Українського Народного Союзу, а тим самим і співвласниками чотирнадцяти-мільйонового Союзового майна!

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Ню Йорк, Н. Й.

Збори Філії ОУРДП.

Після літньої відпочинкової перерви, 22-го серпня ц. р. в приміщенні Української Православної Церкви (на 14-тій вул. в Ню Йорку), відбулися збори нюйоркської Філії ОУРДП.

Голова філії п. Федір Т. Рачок в короткому вступному слові подякував членам, що за час літньої перерви кожний окремо чітко виконував свої обов'язки, і не дивлячись на ряд перешкод, праця проходила нормально і успішно. На збори з'явилися майже всі члени філії, як рівнож члени головної управи ОУРДП в ЗДА (дехто ще знаходиться на відпочинку по українських літніх оселях) та своєю чисельною присутністю сприяли успішному вирішенню ряду важливих та невідкладних питань. Крім членів, на збори прибули кілька осіб, які подали заяви про вступ до ОУРДП. На початку зборів всі вони були прийняті до дійсних членів ОУРДП і приймали участь в роботі зборів організації.

На зборах була прослухана інформація представника від ОУРДП до організаційного комітету про відзначення трагічної дати — 20-тих роковин голоду 1932-33 років, п. Ф. Т. Рачка, який розповів присутнім про працю цього комітету та про ряд перешкод в організації і проведенні цієї акції. Справа в тому, що з технічного боку комітет майже готовий до відзначення цієї трагічної дати, є все необхідне (гасла, прапори і ін.), як також винайнято залю для проведення маніфестаційних зборів, але йдеться про те, щоб в цьому святі прийняли участь ВСІ українці, ВСІ церкви та ВСІ організації, не дивлячись на ті незгоди, які на жаль, ще існують в нашому житті. Але, щоб ця маніфестація була масовою, вирішено просити ДОВРУС, щоб його Управа виготовила і розіслала звернення до всіх українців взяти участь в цій маніфестації. В цьому питанні в дискусіях виступили п. п. Новицький, Саливон, Онищенко та ряд інших, які внесли ряд цінних заввагі рекомендацій для нашої організації в проведенні цієї акції.

Особливо бурхливу дискусію викликало друге питання, що стояло на порядку денному — відношення нашого середовища до так званого МАКЦ. Більшість промовців твердили, що цей новотвір мусить стати дійсним центром антибольшевицької боротьби і що наше середовище, як рівнож всі самостійницькі середовища, повинні ввійти в цей центр і провадити там роботу на користь нашим визвольним змаганням за відновлення самостійної держави. Друга частина промовців висловила ряд побоювань, що цей центр можуть опанувати росіяни і що краще не входити до нього, а власними силами провадити свою визвольну боротьбу проти большевизму і російського імперіялізму. В тій чи іншій формі в дискусіях по цьому питанню прийняли участь п. п. Смолянський, Дорошенко, Степаненко, Кулик Ярослава, Діденко, Новицький, Несенюк, Рачок, Саливон, Величко та ряд інших.

Треба відмітити, що більшість членів ОУРДП дуже вміло підходили до справи і кожний окремо безкомпромісово стояв на позиції беззастережної боротьби за відновлення самостійної України, боротьби з усякої масти федералістами та единонеділимцями. Внесено цілий ряд поправок до статуту МАКЦ, як рекомендацій для наших друзів, що безпосередньо будуть займатися цим питанням.

На зборах відчувалась велика самокритика і критика інших груп. Збори виявили велику ідейну згуртованість та правильну політичну лінію і показали зразок справжньої демократії на імміграції.

Крім того, було розглянуто ряд біжучих питань, які в тій чи іншій мірі розв'язано позитивно.

П. Полікарпенко.

Дітройт, Міш.

Українська громада відзначає 700-ліття Львова і 35-ліття Листопадового Зриву

На 1953 рік припадають дві великі річниці в історичному житті українського народу: 700-ліття княжого ґорода Львова і 35-ліття незабутнього Листопадового Зриву.

Всі українці, які живуть у вільному світі і мають повну свободу вияву свого національно-культурного і громадсько-політичного життя, святкуватимуть ці великі роковини. Відсвяткує їх також українська громада міста Дітройту.

Для цієї цілі відбулися в суботу, 22 серпня б. р. збори організованої української громади Дітройту, скликані місцевою філією Українського Конгресового Комітету. У зборах взяли участь представники 24-ох організацій.

Після докладного обмірковування питання святкувань, збори однодушно схвалили ініціятиву філії УКК і обрали Громадський Діловий Комітет та програмово-пропаґандивну і організаційно-технічну Комісії.

До Ділового Комітету обрано: проф. Мирона Дольницького — як голову, адв. Степана Луцького і Теодора Михальчука — як заступників голови, Евгена Наливайка — як секретаря, Франка Гузіна — як скарбника, Волод. Кукурбу — як фінансового референта, а одно місце в Комітеті зарезервовано для представниці нашого організованого жіноцтва.

До програмово-пропаґандивної Комісії обрано: д-ра Мих. Дужого на голову і ред. Зенона Тарнавського, Івана Іванчука, Альфреда Козака, ред. Богдана Нижанківського, Василя Федика та Олену Климишин — як членів.

До організаційно-технічної Комісії увійшли: Лев Футала — як голова, та Вол. Дідик, Любомир Кльось, д-р Вол. Дутко, Тома Винничук, Вол. Грицай, Степан Зальопаний і Роман Коваль — як члени.

Для мистецького оформлення сцени, програмок і пропам'ятної відзнаки вирішено запросити нашого відомого мистця Едварда Козака.

Святкування відбудуться в неділю 1 листопада 1953 р. Чистий дохід призначено на допомогу українським скитальцям-залишенцям в Европі.

Громадський Діловий Комітет звертається до всіх українських організацій Дітройту, які з різних причин не були заступлені на громадських зборах — включатися до Ширшого Громадського Комітету, а прізвища двох своїх представників зголошувати голові Ділового Комітету на адресу: 4154 Crane Ave, Detroit 14.

Діловий Комітет та його Комісії вже приступили до праці і про її хід інформуватимуть нашу ширшу громаду окремими комунікатами в пресі та радіопередачами через місцеве українське радіомовлення.

Громадський Діловий Комітет

ВЕЛИКИЙ УСПІХ УКРАЇНСЬКОГО ШАХІСТА

Хоч шахістів серед українців на еміграції багато, але майстрів королівської гри між нами — обмаль. До тих кількох належить шаховий майстер Мирослав Турянський, відомий ще зі Львова шахіст. Бувши в Ню Йорку, п. Турянський займав друге місце в одному з найсильніших американських шахових клюбів — „Мелсгол Чес Клаб, де на першому місці був чемпіон Америки — Еванс.

Переїхавши до Шікаґо, майстер Турянський два роки за порядком здобув шахове першенство цього міста, а потім зайняв друге місце в турнірі стейтів трансміссіппі. Але найбільшого і вповні заслуженого успіху осягнув наш земляк у серпні цього року в місті Мілвокі, де на турнірі за мистецтво Америки, що в ньому брало участь 182 шахістів, з того числа 21 найкращий американський і чужинецький майстер, він зайняв десяте місце. Такі, інтернаціональної слави репрезентанти Америки, як Еванс і Бісґаєр, що брали участь в тому турнірі, вийшли на 5 місць нижче від Турянського.

Успіхи українського шахового майстра — це велика честь і слава українському імені.

Орест Попович.

КОМУНІКАТ

Представництва Виконного Органу Української Національної Ради в ЗДА

Деякими пресовими органами та серед деяких кругів української еміграційної громади поширюються відомості, немов би то Українська Національна Рада погодилась на участь українців у майбутньому координаційному центрі антибольшевицької боротьби, який мав би бути заснований на місці розбитого КЦАБ-у. Ця відомість не відповідає правді. Ні Виконний Орган УНРади, ні її Президія такої постанови не винесли. Про питання української участи у згаданій майбутній організації ведуться ще основні дебати на терені органів УНРади, — при чому слід підкреслити, що до проєкту статуту згаданої установи українські уповноважені зголосили низку засадничих поправок, які будуть щойно предметом переговорів між заінтересованими сторонами. Від висліду цих переговорів залежатиме становище УНРади до питання можливости української співпраці в системі Американського Комітету Боротьби з Большевизмом.

Представництво ВО УНРади в ЗДА

З ГОЛОСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

ЧОМУ НЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ?

„Наша Держава", ч. 17 з 27 серпня ц. р., Торонто, у довгій статті на вищенаведену тему у чисто теоретичних міркуваннях про надпартійний підхід до проблеми консолідації та зокрема про залишення всіх спірних устроєвих питань до вирішення самим українським народом у майбутньому, висловлює м. і. такі завваги:

„. . . До компромісу можна дійти лише тоді, коли такого компромісу сторони собі щиро бажають і під час своїх переговорів резиґнують із своїх декотрих партійних принципів, які стоять на перешкоді до порозуміння, а на їх місце приймають точки усталені спільно при переговорах. Пропаґандивним підходом порозуміння не осягнеться. В політично-суспільній праці, як казав Бісмарк, треба робити те, що муситься робити, а не те, що хочеться робити.

. . . Якщо б наші політичні партії на еміграції хотіли собі присвоїти ту засаду великого політика Бісмарка, або хотіли вчитися політично-державницького мистецтва від діячів державних народів та витягнути з їхньої політичної поведінки відповідні вниски — справу незалежности України поставили понад партійні й особисті амбіції, то до об'єднання й консолідації наших національно-політичних сил на еміграції вже давно прийшло б.

. . . Коли загально-державницькі засади й позиції є спільними для всіх політичних партій на еміграції, то в чім же річ, що досі не маємо ще консолідації наших політичних сил на еміграції . . . Другорядні справи партійного й особистого характеру! Вони завжди стояли, стоять і стоятимуть на перешкоді при кожній спробі міжпартійних заходів прийти до порозуміння.

Передумовою хотіння дійти до компромісу і до чогось путнього договоритись є: зрезиґнувати з партійної боротьби за владу над народом і зрезиґнувати з партійного монополю провідництва визвольної боротьби. Ось ці дві основні причини, які недопускають до консолідації й кожну спробу паралізують."

Літаючі диски

(Закінчення зі стор. 2)

летіла значно повільніше від літака, чимраз більше прискорювала лет.

Остання вістка з літака (за 14 хвилин від початку погоні) повідомляла, що він летить на висоті 9,000 м. Від цієї хвилини не було видно ані кулі, ані літака. Пізніше знайдено на землі розкидані його залишки. Мабуть літак розірвався у повітрі.

Цю подію вияснює Бенедікс за допомогою теорії кулястих блискавок. Отже, зовнішній вигляд і полум'яні промені погоджуються з тим, що охолоджування кулі спричинює ракетні стрибки. Вибух кулі, внаслідок якого згинув літак, постав через велике охолодження газової маси тоді, як вона дісталася в охолоджене повітря, летячи з великою швидкістю під поштовхами повітряних струменів, спричинених літаком. Можливе також, що блискавка потрапила в дощову хмару, сильно охолодилася і тому розірвалася.

Як арґумент проти цієї теорії, можна подати, що загадкові диски появилися лише в новіших часах. Алеж і літати під час дощевої погоди людина стала лише в останніх часах. В кожному разі, треба ствердити, що літаючі диски — це не фантазія, але вони не збудовані людською рукою, не мають людської обсади і не є людиною керовані. Це кулясті блискавки, витвір природи.

О. З.

ЗАКЛИК

УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ІНСТИТУТУ

У зв'язку з проголошенням ювілею і концертової подорожі Української Капелі Бандуристів ім. Шевченка, Дирекція Українського Музичного Інституту, належно оцінюючи велике значення Капелі і її праці на полі нашої культури, закликає вчителів Централі і всіх відділів Музичного Інституту всіми можливими засобами спричинитися до якнайкращого успіху концертів Капелі, як також на окремих збірних лекціях насвітлити учням Українського Музичного Інституту ролю Капелі Бандуристів в ділянці нашої культури взагалі і її значення в ділянці наших найкращих народно-мистецьких традицій зокрема.

З тим самим проханням вертається Український Музичний Інститут до всіх музик-українців, що перебувають в Америці та Канаді — і ще не є охоплені працею Інституту.

Нехай не буде ні одного українського музики, який не став би членом „Приятелів Капелі Бандуристів ім. Шевченка". Все Українське Громадянство включається в цю акцію, а українські музики повинні бути в ній першими.

Роман Савицький,
(директор Українського Музичного Інституту).

Господарські Вісті

КАНАДА ЖУРИТЬСЯ НАДМІРОМ ПШЕНИЦІ

Канадійський уряд журиться надміром пшениці. В західніх провінціях вже почалися жнива, а в з східніх вони відбудуться пізніше, але клопіт із тим, що немає де складати пшеницю, яку дають цьогорічні жнива. Всі склади заповнені минулорічною пшеницею, якої не можна було продати. До того приходить ще й турбота про те, що в східніх стейтах відбудуться цього року жнива на три тижні пізніше, як звичайно, і мороз та сніг зможуть застати зерно на полях. Східні порти мало вивозять пшениці. з Монтреалу в серпні вивозять денно 1,000,000 бушлів пшениці, а минулого місяця вивозили по 1,500,000 бушлів. Закордонні склади заповнені також пшеницею, і вони тримають місце на свій власний врожай цього зерна. Одним словом: клопіт з урожаєм!

ГОСПОДАРСЬКА ВАРТІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ „ЗЄМ ОДЗИСКАНИХ"

Польська преса стурбована тим, що німці уживають заходів, щоб відобрати Польщі ті східні землі, які тепер належать до Польщі. Обороняючи польськість цих новонабутих земель, поляки одночасно заявляють, що їм належаться і ті східні землі, які мають величезну українську більшість. Та вони завжди мають подвійну бухгальтерію, і тому їхні відзискані на заході землі мають належати Польщі, хоч на них живе тільки два мільйони довоєнного населення, а шість мільйонів прибулого із сходу. Згідно з польським бажанням до Польщі мали б належати і західні українські землі, де взагалі тепер немає польського населення, а перед війною поляки були там національною меншиною.

Площа польських „зєм одзисканих" становить 109,000 кв. кілометрів і вона більша від деяких европейських держав (Австрії, Данії, Голляндії, Бельгії). Тут є кілька портів: Штеттін, Свіноуйсьце, Ельблонґ, Кołобжеґ та ін.). Велику вартість мають і сплавні ріки: Одра, Нотець, Ниса Лужицька. Є там і кілька каналів, що лучать ці річки та мають велике значення для комунікації. Великі також і природні багатства цих земель. Найбільше там вугілля, але є й олово, цинк, арсен і навіть золото. Розвинений також і промисл, і поляки зуміли розбудувати його до передвоєнної висоти. Ці нові польські західні землі представляють для Польщі велику вартість, і Польща повинна їх далі розбудовувати, а не сягати по те, що їй жадним правом не належиться.

НІМЕЧЧИНА ЗДІБНА ПЛАТИТИ СВОЇ БОРГИ

Союз Швайцарських Банків простудіював господарське положення Німеччини і прийшов до переконання, що ця держава здібна вже платити свої борги. Мова тут про Західню Німеччину, яка після грошової реформи з 1948 року надзвичайно швидко зуміла розбудувати своє господарство. Коли візьмемо число 100, як покажчик німецької продукції в 1936 р., то в порівнянні з цим роком німецька продукція в 1948 році становила 63, але вже 1950 року цей покажчик зросту німецької продукції дійшов до 113, а 1950 року до 144. В першій половині цього року цей покажчик становив 156. Тепер Німеччина зможе мати масові інвестиції закордонного капіталу і ще більше розбудовувати своє господарство. Але Союз Швайцарських Банків підкреслює й ту обставину, що тепер населення Західньої Німеччини становить 48,500,000 мешканців, а 1936 року населення на цій території виносило тільки 38,300,000. Тому повищий покажчик німецької продукції треба б встановити на 1952 рік тільки на 96.8. Та все ж таки тут важливе те, що Німеччина має зрівноважений платничий бюджет. В першій половині цього року бюджетова надвишка виносила 1,500,000 німецьких марок, а запаси золота Банку Німецьких Країн 15 липня досягли суми 937,000,000 марок, а в грудні 1951 року золота було тільки на суму 116,000,000 марок.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ У. Н. СОЮЗУ!

ПОДЯКА

ВПшановним Панству
МАРІЇ та Інж. ДМ. КУЛИНИЧАМ
Власникам Вакац. Оселі Wellington Cottage, Saugerties, N. Y.
складаю щиру подяку за їхню гостинність.
ІВ. КЕРНИЦЬКИЙ
Ню Йорк, 25. 8. 1953

УВАГА! УВАГА!
Всіх ВП. Товаришів Зброї Українських Армій, які співпрацювали зі мною в часі союзу УГА з червоними — у Вінниці й Бердичеві, як також тих, що були в Балті в тімсамім часі (січень-квітень 1920. р.) прохаю конечно сконтактуватися зі мною. Письма спрямовувати на адресу книгарні „СУРМА" в Ню Йорку, 11 E. 7-а вулиця.
Нашу пресу в Англії, Франції, Німеччині, Аргентині й Канаді прохаю передрукувати цей заклик.
НИКИФОР ГІРНЯК

УВАГА! УВАГА!
ВП. Добродія, якому я перед півтора роком позичив велику карту України Проф. Кубійовича, на полотні, прохаю ввічливо здепонувати її для мене в книгарні „СУРМА" на 7. вулиці, в Ню Йорку.
НИКИФОР ГІРНЯК

Спорт

„ЛЕВИ" — „ІҐЛЕС" 4:2 (2:0)

Шікаґо, 23. 8. 53. — У змаганнях за чашу стейту Іллиной т. зв. „Піл-кап" — УАСТ „Леви" перемогли вдруге польську дружину „Іґлес" рахунком 4:2. Впродовж цілого матчу наші мали гнетучу перевагу і тільки стрілова недиспозиція врятувала поляків від вищої прогри. Найкраще заграли цим разом: Заріцький — в залозі і Андрушко на середині помочі. Ворота для „Левів" здобули: в першій половині Маркевич і Стахровський по одному, — в другій Дахнівський один плюс один самовбивчий.

Завдяки цій вигрі — „Леви" заквалифікувалися до чвертьфіналу, в якому зустрічатимуть П.А. „Фальконс" вже в наступну неділю. „Фальконс", звісно, переміг в передматчу з тяжкою бідою молоду, незвичайно амбітно граючу, українську дружину С.К. СУМА „Крила" у відношенні 4:1 (4:0).

Роман Дубляниця

НОВА УПРАВА С.Т. „УКРАЇНА"

в Лос Анджелесі, Кал.

В неділю дня 14 червня ц.р. відбулися II-гі Річні Загальні Збори С.Т. „Україна" в Лос Анджелосі. Предсідником зборів вибрано Евгена Маланчука і секретарем Івана Дудку.

Поодинокі звіти членів уступаючої Управи виявили велику активність в періоді її урядування, доказом чого є поважні матеріяльні прибутки, необхідні для організації Т-ва, як також заняття гонорового 6-го місця в Табелі Ліґи Каліфорнії по розгромі гордих „AZZURI" та італійців 5:0 (!).

По уділенні абсолюторії уступаючій Управі, вибрано нову Управу в такому складі: Голова — Йосип Івашко, заст. голови — Михайло Віланич, фінанс. секретар — Володимир Романюк, ланковий секції (Manager) — Мирон Гнатейко. Представником Т-ва до Ліґи при Southern California Soccer Football Association є проф. Тарас Лукач.

Новообрана Управа С.Т.У. працюватиме в рамцях напрямних статуту, творячи плятформу, де б всі українські спортовці Каліфорнії без різниці територіяльного походження, думки, релігії й загального переконання могли зустрічатися.

Контрольна Комісія залишається в складі: інж. Олекса Скробко — дир., Антін Маланяк і Йосип Жук.

Провід С.Т. „Україна" звертається до всіх футболістів, які живуть в околиці і хочуть перенестися до Лос Анджелесу, де тепер дуже добрі умовини праці, — щоб писали в цій справі на адресу:

Joseph Iwashko
2015 Berkeley Ave.,
Los Angeles 26, — California

Т. П.

КАЗКИ НА ПЛАТІВКАХ

Хто з нас не пам'ятає грамофонних чи патефонових пластівок, з яких плили пісні таких наших мистців-співаків, як Модест Менцінський, Олександер Мишуга чи Сальомея Крушельницька? Це було досить давно. Від часу появи цих перших пластівок проминуло доволі багато часу, наше музичне мистецтво пішло стомилевими кроками вперед і тепер ми маємо вже багато пластівок з награними творами української музики у виконанні нових співаків і хорів, з творами танкової музики і музики легкого жанру. Останнім часом дістали ми з платівкової продукції ще одну новинку: казки для дітей. Мами не потребують тепер морочити собі голови, як би то заспокоїти дитину перед сном. Справа проста: покласти платівку на патефон, і — слухай, дитинко, одну казочку і другу, раз і ще раз, аж солодкий сон перенесе тебе в казковий світ, може в той самий, про який оповідала тобі платівка.

„Арка" в Торонто видала чотири казочки на двох платівках: „Прибраний син" і „Мій командир" та „Чотири співаки" і „Відважний Володя". Накладня назвала це видавництво: „Перша дитяча бібліотека в платівках". Треба повітати цю ідею, бо бібліотека не тільки виручить маму, але вона має також велике значення у виховній ділянці — призвичаїть дитину до самостійного шукання казок на платівках, а далі спонукає дитину шукати казок у книжках і в цей спосіб може розвине любов до книжки, таку потрібну нашим дітям і молоді, головно у теперішньому побуті. І ще одне: ці платівки можуть стати одним із засобів вирвати з рук наших дітей таку „виховну" лектуру, як всякі „камікси".

Історія цих платівок зовсім нова. У Бофало при стації ВВОЛ є українська радіопередача пп. Ю. і І. Лаврівських, що протягом року передає кожної неділі „дитячу радіохвилинну", в якій „тета Ірина" (пані Ірина Лаврівська) оповідає дітям цікаві казочки. Теми цих казочок різні. Виступають у них тварини і рослини, відьми і чарівниці, постаті з історії княжих і козацьких часів та з останніх наших визвольних змагань. Виступають також діти, які допомагають нашій Повстанській Армії у її боротьбі за кращу долю Батьківщини. Дві такі казочки награно на платівках, це — „Мій Командир" і „Відважний Володя".

Думаю, що цей новий спосіб поширення дитячої літератури знайде живий відгук у нашому громадянстві, а в першу чергу у наших батьків, і вможливить дальші випуски „дитячої бібліотеки в платівках.

О. З.

СОВЄТИ ВДОСКОНАЛЮЮТЬ СВОЄ ЛЕТУНСТВО

Вашинґтон. — Американський „Журнал Повітроплавства" приніс в останньому числі вістку про нові удосконалення, що їх запровадили Совєти в своєму летунстві. Совєти у своїх великих літаках, що їх вони скопіювали з американських бомбовиків „В-36" і „В-29", впроваджують удосконалення і значно побільшують їх продукцію. Ці літаки тепер порушуються в Росії комбінованими турбопропелерними двигунами, що значно посилює їхню звинність і швидкість. При дослідах в Росії, виявлено, що вживання лише ракетних моторів вимагає непомірно великої кількости пального, чому заряджує комбінація двох типів моторів. Тепер совєтські літаки „ТУГ175" і „ЛУ-4" матимуть, при використанні шістьох комбінованих двигунів в 5,500 кінських сил, особливо великі спроможності, які становлять поважний успіх совєтського повітроплавства.

бувся в біжучому році Шкіль-

ЩАДІТЬ У ЛЕГКИЙ СПОСІБ...
КУПУЙТЕ СВОЇ БОНДИ ЧЕРЕЗ ПЕЙРОЛ СЕЙВІНҐС!

ТАРЗАН, ч. 3137. Таємнича візита.

TARZAN HAD NOT GONE FAR ALONG THE TRAIL BEFORE HE PAUSED TO EXAMINE A FOOTPRINT IN THE DUST.
3137-
SWIFTLY, THEN, HE SPED THROUGH THE TREES TOWARD THE VILLAGE OF THE LEOPARD MEN.
AS HE ARRIVED AT THE PALISADED VILLAGE, A FAMILIAR FIGURE APPROACHED ITS GATE. THE APE-MAN'S EYES NARROWED. WHAT, HE WONDERED, WAS LUPO, THE DESERTER, DOING AT THE VILLAGE OF THE LEOPARD MEN?

Не зайшовши далеко по сліді, він затримався, щоб прослідити відбитки стіп в поросі.

Потім він поспішив між деревами до села леопардолюдей.

Коли він прибув до села з частоколом, добре знана фігура зблизилася до брами. Очі мавполюдини звузилися — він дивувався, що Люпо, дезертир, робить в селі леопардолюдей?